

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยเรื่องสภาพการจัดการศึกษาตามความคิดเห็นของครูปฐมวัยในสถานศึกษา
ระดับปฐมวัยเอกชนจังหวัดนครปฐม ผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับดังนี้

1. การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.1 ความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.2 แนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาระดับปฐมวัย
 - 1.3 หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย
2. การส่งเสริมเด็กปฐมวัยด้านตัวเด็ก
 - 2.1 การส่งเสริมด้านภาษา
 - 2.2 การส่งเสริมด้านอารมณ์และสังคม
 - 2.3 การส่งเสริมด้านสติปัญญา
 - 2.4 การส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์
3. การบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเอกชน
 - 3.1 วิสัยทัศน์
 - 3.2 วัตถุประสงค์
 - 3.3 ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านต่างๆ
4. การจัดการศึกษาด้านนุเคราะห์
 - 4.1 บทบาทหน้าที่ของนุเคราะห์
 - 4.2 การพัฒนานุเคราะห์
5. การจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร
 - 5.1 หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546
 - 5.2 ความหมายของหลักสูตร
 - 5.3 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา
 - 5.4 การบริหารหลักสูตร
6. การจัดการศึกษาด้านการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
 - 6.1 ความหมายของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
 - 6.2 ความสำคัญของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม
 - 6.2 แนวทางการส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

7. บริบทสถานศึกษาระดับปฐมวัยเอกชนในจังหวัดนครปฐม
8. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 8.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 8.2 งานวิจัยต่างประเทศ

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 21) เป็นกฎหมายแม่บทในการบริหารและการจัดการศึกษา ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ในส่วนของการบริหารและจัดการศึกษาเอกชน มาตรา 43 ให้เอกชนมีอิสระในการบริหารจัดการ โดยมีการกำกับ ติดตาม การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาจากรัฐ และต้องปฏิบัติตามหลักเกณฑ์การประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเช่นเดียวกับสถานศึกษาของรัฐ และมาตรา 18 กำหนดให้การจัดการศึกษาปฐมวัยและการศึกษาขั้นพื้นฐานให้จัดในสถานศึกษาเอกชนได้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 9 - 10)

1. ความสำคัญของการศึกษาระดับปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัย หมายถึง การจัดการศึกษาสำหรับเด็กที่มีอายุตั้งแต่แรกเกิดถึง 6 ปี ซึ่งการศึกษาดังกล่าว มีลักษณะแตกต่างไปจากระดับอื่น คือ การศึกษาในระดับนี้จะเป็นการวางรากฐานของบุคลิกภาพ และพัฒนาการทางสมองให้มีพัฒนาการครบทั้ง 4 ด้าน ได้แก่ ด้านร่างกาย จิตใจ-อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 37) กล่าวว่า การจัดการศึกษาในระดับนี้เป็นการจัดการศึกษาเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับเด็ก เพื่อให้มีความพร้อมทั้งในการเรียนรู้และการเจริญเติบโตสู่ความเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต จากการรายงานผลการวิจัยของบลูม (Bloom, 1978 : 112) พบว่า เด็กตั้งแต่แรกเกิดจนถึง 4 ขวบ จะพัฒนาด้านสติปัญญาได้ถึงร้อยละ 50 และจาก 4-8 ขวบ จะพัฒนาเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 30 และที่เหลืออีกร้อยละ 20 จะอยู่ในช่วง 8-17 ขวบ จะเห็นว่าสติปัญญาของมนุษย์มากกว่า 3 ใน 4 ได้รับการพัฒนาเมื่อเด็กอายุได้ประมาณ 9 ปี เยาวพา เดชะคุปต์ (2542 : 38) ได้กล่าวให้เห็นถึงความสำคัญของเด็กวัยอนุบาลไว้ดีกว่า วัยของเด็กที่เรียนในระดับอนุบาล อายุ 3-6 ขวบนั้น เป็นช่วงระยะที่สำคัญของชีวิต ทั้งนี้เพราะ 70-80 เปอร์เซ็นต์ของเซลล์สมองของมนุษย์จะเจริญเติบโต และพัฒนาในวัยนี้ ฉะนั้นการได้รับการศึกษาที่ถูกต้องตั้งแต่แรกสามารถส่งผลต่อการพัฒนาประเทศชาติต่อไปในอนาคตด้วย เพราะเด็กในวัยนี้คือผู้ใหญ่ในวันข้างหน้า

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาในระดับปฐมวัย เป็นช่วงที่สำคัญที่สุดของชีวิตเด็กที่จะสามารถเรียนรู้ และสร้างพัฒนาการทุกด้านของตนเองให้ครบถ้วนทั้ง 4 ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อพร้อมที่จะรับกับประสบการณ์ใหม่ๆ ที่แทรกซ้อนเข้ามา

ในชีวิตได้อย่างมีประสิทธิภาพ ฉะนั้นถ้าเด็กคนใดที่ไม่ได้รับการอบรมเลี้ยงดูที่ถูกต้องและเหมาะสม ในวัยนี้ย่อมส่งผลทำให้การเรียนรู้ในระยะต่อไปไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

2. แนวคิดและทฤษฎีทางการศึกษาระดับปฐมวัย

การศึกษาระดับปฐมวัยเป็นการศึกษาของเด็กตั้งแต่ 3-6 ปี เป็นวัยของการวางพื้นฐานทางการศึกษาให้แก่เด็กในระยะเริ่มต้น ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องที่สำคัญมากเพราะถ้าหากสามารถวางพื้นฐานให้เด็กได้ดำเนินงานโดยมีเจตคติที่ถูกต้อง มีนิสัยที่ดีให้แก่เด็กตามความสามารถ และเหมาะสมกับวัยของเด็ก จะทำให้เด็กเกิดการพัฒนาไปได้อย่างเต็มที่ทุกด้าน (ศิริพรรณ ยิ้มย่อง, 2541 : 8)

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัย เป็นการจัดการศึกษาที่มีประวัติความเป็นมายาวนานโดยใช้หลักการและแนวคิดในการจัดการศึกษาปฐมวัย จากนักทฤษฎีหลายคนซึ่งพอสรุปได้ ดังนี้

• รูสโซ (Rousseau อ้างถึงใน กุลยา ดันติผลาชีวะ, 2542 : 25) มีความเห็นว่า การให้การศึกษาแก่เด็กต้องขึ้นกับธรรมชาติของเด็กและความสนใจ เด็กเกิดมามีธาตุแห่งความดีและบริสุทธิ์ เด็กสามารถเจริญเติบโตได้โดยไม่ต้องดัดหรือบังคับ เด็กสามารถเรียนรู้ได้โดยธรรมชาติ

• เปสตาลอสซี (Pestalozzi อ้างถึงใน นิศยา ประพุดกิจ, 2539 : 3) มีความเชื่อว่าการศึกษาคงเป็นไปตามธรรมชาติและเป็นการพัฒนาตนเอง ครูจะต้องคำนึงถึงธรรมชาติและความพร้อมของเด็กเป็นลำดับ การสอนต้องให้เด็กได้รับประสบการณ์ตรงได้ลงมือค้นคว้าหาความรู้ด้วยการใช้ประสาทสัมผัส

• เฟรอบเอล (Froebel อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร, 2535 : 4) บิดาของการอนุบาลศึกษามีความเชื่อว่าการเล่นเป็นกิจกรรมพื้นฐานที่สำคัญที่ช่วยให้เด็กเกิดการเรียนรู้ การศึกษาจะเริ่มต้นที่รูปธรรมและพัฒนาไปสู่นามธรรม

• มอนเตสซอรี (Montessori อ้างถึงใน กุลยา ดันติผลาชีวะ, 2542 : 27-28) มีความคิดว่าเด็กมีความสามารถสูงในการซึมซับ (Absorbent) การเรียนรู้และสามารถพัฒนาปัญญาได้ทุกคน

• อีริกสัน (Erikson อ้างถึงใน กุลยา ดันติผลาชีวะ, 2542 : 29-30) ได้ตั้งทฤษฎีจิตสังคม (Psychosocial Theory) ซึ่งจำแนกความต้องการจำเป็นของเด็กแต่ละวัย โดยเริ่มจากความต้องการความมั่นใจในทารก ความเป็นตัวเองของเด็กวัยหัดเดิน ความคิดริเริ่มของเด็กก่อนวัยเรียน ความอดุสหาหะของเด็กนักเรียน ซึ่งจุดเด่นที่สำคัญคือพัฒนาการปฏิสัมพันธ์ทางสังคม

• พิวเจท์ (Piaget อ้างถึงใน หรรษา นิลวิเชียร, 2535 : 6) เป็นผู้นำคนสำคัญคนหนึ่งในการศึกษาพัฒนาการเด็กและการจัดการศึกษาปฐมวัย ทฤษฎีขั้นตอนพัฒนาการทางสติปัญญาของเขาได้ถูกนำไปใช้อย่างกว้างขวางในการศึกษาเด็ก

กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 3-5) ได้กล่าวถึง แนวคิดในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยไว้ดังนี้

1. การพัฒนาการ ตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ว่าพัฒนาการของมนุษย์ เริ่มตั้งแต่ปฏิสนธิต่อเนื่องไปจนตลอดชีวิต จะมีพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญาควบคู่กันไปด้วย จึงจะมีความแตกต่างของแต่ละบุคคล ย่อมขึ้นอยู่กับ การเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์

2. การเรียนรู้ของมนุษย์มีผลมาจากประสบการณ์ต่างๆ การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลและสิ่งแวดล้อมรอบตัว โดยผู้เรียนจะต้องเป็นผู้ที่กระทำให้เกิดขึ้นด้วยตนเองและการเรียนรู้จะเป็นไปด้วยดี

3. การเล่นของเด็ก การเล่นถือเป็นกิจกรรมที่สำคัญสำหรับเด็ก เด็กจะเกิดการเรียนรู้ และมีผลดีต่อการเจริญเติบโต ช่วยพัฒนาความพร้อมทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์-จิตใจ และสังคมจากการเล่น ฉะนั้นการเล่นจึงเป็นหัวใจสำคัญของการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก

4. วัฒนธรรมและสังคม ทำให้เด็กแต่ละคนแตกต่างกันออกไป ฉะนั้นครูระดับปฐมวัย จึงจำเป็นต้องเข้าใจและยอมรับวัฒนธรรมและสังคมที่แวดล้อมเด็กมีอิทธิพลต่อการเรียนรู้ ดังนั้นครูผู้สอน ควรต้องเรียนรู้วัฒนธรรมของเด็กที่ตนรับผิดชอบ เพื่อช่วยให้เด็กได้พัฒนาเกิดการเรียนรู้ และอยู่ในกลุ่มคนที่มาจากพื้นฐานที่เหมือน หรือต่างจากคนได้อย่างราบรื่น

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า นักการศึกษาได้ให้ความสำคัญของการจัดการศึกษาในเด็กวัยนี้ โดยมีการจัดการเรียนการสอนที่ใช้การเล่นเป็นสื่อเพื่อการเรียนรู้ ซึ่งเด็กวัยนี้ต้องการความรักความอบอุ่น รวมทั้งการจัดสภาพแวดล้อมที่ดี ก็ย่อมมีส่วนช่วยในการพัฒนาเด็กให้เกิดความพร้อมครบทั้ง 4 ด้านได้เร็วขึ้น

3. หลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย

การจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นมีหลักการที่มุ่งจะพัฒนาเด็กปฐมวัยแต่ละคนในทุกๆ ด้านให้เกิดความพร้อมที่จะเรียนรู้ โดยให้ความสำคัญและเข้าใจในความแตกต่างระหว่างบุคคลในวัยเด็ก กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ (2546 : 5-9) กล่าวถึงหลักการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยโดยยึดหลักการดังนี้

1. การสร้างหลักสูตรที่เหมาะสมโดยพิจารณาจากวัยและประสบการณ์ของเด็ก หลักสูตรที่เหมาะสมจะพัฒนาเด็กทุกด้าน ทั้งร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยอยู่บนพื้นฐานของประสบการณ์เดิมที่เด็กมีอยู่และประสบการณ์ใหม่ที่เด็กจะได้รับต้องมีความหมายกับตัวเด็กเป็นหลักสูตรที่ให้โอกาสทั้งเด็กปกติ เด็กด้อยโอกาสและเด็กพิเศษได้พัฒนา รวมทั้งยอมรับในวัฒนธรรมและภาษาของเด็ก พัฒนาเด็กให้รู้สึกเป็นสุขในปัจจุบันมิใช่เพียงเพื่อเตรียมเด็กสำหรับอนาคตข้างหน้าเท่านั้น

2. การสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้จะต้องอยู่ในสภาพที่สนองความต้องการความสนใจของเด็กภายในและภายนอกห้องเรียน ครูจะต้องจัดสภาพแวดล้อมให้เด็กได้อยู่ในที่ที่สะอาดปลอดภัย อากาศสดชื่นผ่อนคลายไม่เครียด มีโอกาส

ออกกำลังกายและพักผ่อน มีสื่อวัสดุอุปกรณ์ มีของเล่นที่หลากหลายเหมาะสมกับวัยให้เด็กได้เลือก เล่นเรียนรู้เกี่ยวกับตนเองและโลกที่เด็กอยู่ รวมทั้งพัฒนาการอยู่ร่วมกับผู้อื่นในสังคม ดังนั้น สภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนจึงเป็นเสมือนหนึ่งสังคมที่มีคุณค่าสำหรับเด็กแต่ละคนจะเรียนรู้ และสะท้อนให้เห็นว่าบุคคลในสังคมเห็นความสำคัญของการอบรมเลี้ยงดู และให้การศึกษา กับเด็กก่อนประถมศึกษา

3. การจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ครูผู้สอนมีความสำคัญ ต่อการจัดกิจกรรมพัฒนาเด็กอย่างมาก ครูต้องเปลี่ยนบทบาทจากผู้ออกความรู้หรือสั่งให้เด็กทำมาเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดสภาพแวดล้อม จัดสภาพแวดล้อมประสบการณ์ และจัดกิจกรรมที่ครูและเด็กมีส่วนร่วมที่จะริเริ่มทั้ง 2 ฝ่าย โดยครูเป็นผู้สนับสนุนและเรียนรู้ร่วมกับเด็ก ส่วนเด็กเป็นผู้ลงมือกระทำ เรียนรู้ค้นพบด้วยตนเอง ดังนั้น ครูจะต้องยอมรับ เห็นคุณค่า รู้จักและเข้าใจเด็กแต่ละคนที่คุณดูแลรับผิดชอบก่อน เพื่อวางแผนสร้างสภาพแวดล้อมและจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็กได้อย่างเหมาะสม นอกจากนี้ครูต้องรู้จักพัฒนาตนเองปรับปรุงใช้เทคนิคการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้เหมาะสมกับเด็ก

4. การประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก การประเมินเด็กระดับก่อนประถมศึกษาใช้วิธีการสังเกตเป็นส่วนใหญ่ ครูต้องสังเกตและประเมินทั้งการสอนของตน และพัฒนาการเรียนรู้ของเด็กว่าได้รับบรรลุจุดประสงค์และเป้าหมายที่วางไว้หรือไม่ ผลที่ได้จากการสังเกตพัฒนาการ จากข้อมูลเชิงบรรยาย จากการรวบรวมผลงาน การแสดงออกในสภาพที่เป็นจริง ข้อมูลจากครอบครัวของเด็ก ตลอดจนการที่เด็กประเมินตนเอง หรือผลงานสามารถบอกได้ว่า เด็กเกิดการเรียนรู้และมีความก้าวหน้าเพียงใด ข้อมูลจากการประเมินพัฒนาการจะช่วยครูในการวางแผนจัดกิจกรรมซึ่งให้เห็นความต้องการพิเศษของเด็กแต่ละคน ใช้เป็นข้อมูลในการสื่อสารกับพ่อแม่ ผู้ปกครองเด็ก และขณะเดียวกันยังใช้ในการประเมินประสิทธิภาพการจัดการศึกษาให้กับเด็กในวัยนี้ได้อีกด้วย

5. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับครอบครัวเด็ก เด็กแต่ละคนมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพแวดล้อมที่เด็กเจริญเติบโตขึ้นมา ครูและพ่อแม่ผู้ปกครองของเด็กจะต้องมีการแลกเปลี่ยนข้อมูล ทำความเข้าใจพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก ต้องยอมรับและร่วมมือกันรับผิดชอบหรือถือเป็นหุ้นส่วนที่จะต้องช่วยกันพัฒนาเด็กให้บรรลุเป้าหมายที่ต้องการร่วมกัน ดังนั้น ครูจึงมิใช่จะแลกเปลี่ยนความรู้กับพ่อแม่ ผู้ปกครอง เกี่ยวกับการพัฒนาเด็กเท่านั้น แต่จะต้องให้พ่อแม่ ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการพัฒนาด้วย ทั้งนี้มิได้หมายความว่าให้พ่อแม่ ผู้ปกครองเป็นผู้กำหนดเนื้อหาหลักสูตรตามความต้องการ โดยไม่คำนึงถึงหลักการจัดที่เหมาะสมกับวัยเด็ก

แนวความคิดและหลักการจัดการศึกษาระดับก่อนประถมศึกษาที่กรมวิชาการใช้ยึดถือเป็นหลักในการจัดทำแนวประสบการณ์ หรือหลักสูตรสำหรับเด็กก่อนประถมศึกษา (อายุ 3-6 ปี) ดังกล่าวข้างต้นนั้นจำเป็นที่ครูผู้สอนจะต้องทำความเข้าใจในพัฒนาการปกติของวัย 3-6 ปี เพื่อนำไป

พิจารณาจัดประสบการณ์ให้เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันจะต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มตามความสามารถ

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2537 : 7-10) ได้เสนอหลักการจัดการอนุบาลศึกษาที่ดี ซึ่งประกอบด้วย องค์ประกอบ 10 ประการ สรุปได้ดังนี้

1. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับเด็ก พัฒนาการทุกด้านของเด็ก คือ ด้านร่างกาย สังคม อารมณ์ จิตใจ และสติปัญญา มีความสัมพันธ์เกี่ยวเนื่องกัน ซึ่งจะพัฒนาได้จากผู้ใหญ่ให้การส่งเสริมสนับสนุนและให้คำแนะนำในทางที่ดีเหมาะสมเด็กกับแต่ละคน เด็กจะพัฒนาทางด้านสังคม และสติปัญญา ได้จากการปฏิสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มเพื่อนด้วยตนเอง

2. หลักสูตร (แนวการจัดประสบการณ์) เป้าหมายหลักสูตร ส่งเสริมให้เด็กได้มีส่วนร่วมในการเรียนรู้ได้อย่างมีชีวิตชีวา และให้ได้รับประสบการณ์หลากหลายจากการทำกิจกรรมและการเล่น โดยให้สอดคล้องกับการพัฒนาของเด็กเกี่ยวกับชีวิตในชุมชนและในโลก หลักสูตรไม่ได้เป็นแค่เพียงเป้าหมายของการจัดการเรียนการสอนหรือการกำหนดแผนการจัดกิจกรรมเท่านั้น หากยังรวมถึงตารางกิจกรรมประจำของเด็ก ในการนำหลักสูตรไปใช้กับเด็ก ควรใช้หลักที่ว่าเด็กเรียนรู้จากการกระทำด้วยตัวของเด็กเองและจากประสบการณ์ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะเป็นการพัฒนาความคิดรวบยอดให้แก่เด็ก

3. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรกับผู้ปกครอง ผู้ปกครองควรได้รับข่าวสารข้อมูลเกี่ยวกับโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ โรงเรียนควรเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้าเยี่ยมชมโรงเรียนและมีส่วนสนับสนุนในการจัดการศึกษาสำหรับเด็ก เพราะเด็กมีความผูกพันและเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว โรงเรียนจึงควรให้ความสำคัญแก่ครอบครัวของเด็กด้วยจึงจะสามารถจัดการศึกษาที่สนองความต้องการของเด็กได้อย่างเหมาะสม โรงเรียนควรพัฒนาวิธีการทำงานร่วมกันกับผู้ปกครองให้มีประสิทธิภาพการติดต่อสื่อสารระหว่างบ้านกับโรงเรียนควรตั้งอยู่บนรากฐานที่ว่าผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กเป็นอันดับแรก

4. คุณสมบัติของบุคลากรและการพัฒนาบุคลากร โรงเรียนต้องเข้าใจในพัฒนาการและความต้องการของเด็ก คุณภาพของบุคลากรเป็นสิ่งสำคัญที่สุดต่อคุณภาพของหลักสูตรอนุบาลศึกษ การวิจัยพบว่า การศึกษาอบรมบุคลากรเรื่องพัฒนาเด็กหรือการศึกษาอนุบาลมีความสัมพันธ์กับผลที่เกิดขึ้นแก่เด็ก เช่น ทำให้เด็กมีความสัมพันธ์กับผู้ใหญ่ดีขึ้น และพัฒนาการทางภาษาและสติปัญญาดีขึ้น

5. การบริหารงาน วิธีการบริหาร โรงเรียนมีผลกระทบต่อการจัดกิจกรรมในโรงเรียนทุกเรื่อง การบริหารงานที่มีประสิทธิภาพจะสร้างสรรค์ให้เกิดสภาพแวดล้อมที่เอื้ออำนวยต่อการดูแลเด็กให้มีคุณภาพดี การบริหารงานที่มีประสิทธิผลรวมถึงการสื่อสารที่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อชุมชนมีความมั่นคงทางการเงิน และให้ความสนใจต่อความต้องการและสภาพการทำงานของบุคลากร

6. บุคลากร สิ่งสำคัญที่จะกำหนดคุณภาพของโรงเรียน คือ การจัดหน้าที่รับผิดชอบของบุคลากร ซึ่งควรคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และอัตราส่วนที่เหมาะสม ซึ่งจะมีผลต่อการดูแล

เด็กแต่ละคน จากผลการวิจัยยืนยันว่าบุคคลที่รับผิดชอบเด็กจำนวนน้อยจะมีผลต่อการพัฒนาของเด็กก่อให้เกิดปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับเด็ก ลดความก้าวร้าว และทำให้เด็กมีความร่วมมือกันมากขึ้น

7. การจัดสภาพแวดล้อม สิ่งแวดล้อมทางกายมีผลต่อพฤติกรรมและพัฒนาการทั้งหมดของเด็กและผู้ใหญ่ การจัดพื้นที่และสื่ออย่างมีคุณภาพ มีผลต่อการเข้าร่วมกิจกรรมของเด็ก และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับเด็ก ขนาดของพื้นที่ การจัดการและการใช้พื้นที่ทั้งในและนอกอาคารจำเป็นต้องมีการประเมิน

8. สุขภาพอนามัยและความปลอดภัย การจัดสภาพแวดล้อมที่เน้นความปลอดภัยและถูกสุขลักษณะเป็นสิ่งสำคัญยิ่ง การวางแผนหลักสูตรที่คิดหรือปฏิสัมพันธ์ทางบวกระหว่างเด็กกับผู้ใหญ่ไม่สามารถทดแทนสิ่งแวดล้อมที่เป็นอันตรายต่อเด็กได้ โรงเรียนอนุบาลที่มีคุณภาพต้องมุ่งป้องกันการเจ็บป่วยหรืออุบัติเหตุ และเตรียมสำหรับเหตุฉุกเฉินที่อาจเกิดขึ้น ตลอดจนให้การศึกษาแก่เด็กในด้านการฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับสุขภาพอนามัยและความปลอดภัย

9. อาหารและการบริการ เด็กต้องได้รับอาหารที่มีประโยชน์และมีคุณค่าจะช่วยส่งเสริมพัฒนาการของร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา โดยได้รับการเรียนรู้เกี่ยวกับนิสัยในการกินอาหารที่ถูกต้อง

10. การประเมินผล การประเมินผลอย่างสม่ำเสมอเป็นระบบ เป็นสิ่งจำเป็นเพื่อปรับปรุงและรักษาระดับคุณภาพของโรงเรียน การประเมินผลจึงขึ้นอยู่กับเป้าหมาย และความต้องการที่จะชี้จุดเด่น จุดด้อย ตามองค์ประกอบของหลักการจัดอนุบาลที่ดี

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า หลักสำคัญในการจัดการศึกษาปฐมวัยจะต้องสร้างหลักสูตรให้เหมาะสมกับพัฒนาการของเด็กทุกด้าน จัดสภาพแวดล้อมและกิจกรรมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ของเด็ก โดยให้เด็กได้ลงมือกระทำ เรียนรู้ ค้นพบด้วยตนเอง มีการประเมินพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก และสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างครูกับผู้ปกครองเด็ก เป็นการร่วมมือกันรับผิดชอบในการพัฒนาเด็กให้เกิดการเรียนรู้และก้าวหน้าอย่างสูงสุด

การส่งเสริมเด็กปฐมวัยด้านตัวเด็ก

1. การส่งเสริมด้านภาษา

1.1 ความหมายของภาษา

นักการศึกษาได้ให้ความหมายของภาษาว่า เป็นเครื่องมืออำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ การที่เด็กคิดแล้วไม่กล้าพูด จึงทำให้ดูเหมือนว่าเด็กคนนั้นไม่รู้ภาษา ซึ่งแท้จริงแล้วเด็กสามารถเข้าใจภาษาได้ เพียงแต่ไม่สามารถแสดงออกเป็นภาษาพูดได้เท่านั้น ฉะนั้นในประเด็นนี้ภาษาจึงประกอบด้วยการติดต่อ ระบบของการติดต่อ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนความคิดและความเข้าใจใน

ลักษณะของการติดค่อนั้น ภาษามีความหมายต่างกันดังนี้ ในแง่ภาษาศาสตร์ ภาษาหมายถึง ภาษาที่ใช้พูดเพื่อสื่อความหมาย คำนึงภาษาในประเด็นนี้จึงรวมเอาวิธีการทุกอย่างที่ใช้ติดค่อสื่อความหมาย หรือเพื่อแสดงความรู้สึก และความคิดเห็น ภาษาจึงหมายถึงการพูด การเขียน การทำท่าทางประกอบ การแสดงสีหน้าและการใช้ภาษาไป เป็นต้น ในด้านการศึกษา ภาษาเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ภาษาจึงหมายถึงการติดค่อ ระเบียบของการติดค่อ สัญลักษณ์ที่ใช้แทนความคิดและความเข้าใจในลักษณะของการติดค่อนั้นๆ (ศรียา นิยมธรรม, 2529 : 52)

เปย์ (Pei, 1966 อ้างถึงใน ทรยา นิลวิเชียร, 2535 : 48) กล่าวว่า ภาษาเป็นระบบของการสื่อสารด้านเสียงที่จำเป็นต้องใช้ช่วยในการพูดและการได้ยินระหว่างสมาชิกในชุมชน

ภาษา เป็นระบบของการใช้สัญลักษณ์ทางเสียงในการที่จะทำให้นักคิดในวัฒนธรรมต่างๆ เรียนรู้ระบบของวัฒนธรรมนั้นๆ ตลอดจนสื่อสารหรือมีปฏิสัมพันธ์ซึ่งกันและกัน ฟินอคชิโร (Finocchiro, 1964 อ้างถึงใน ทรยา นิลวิเชียร, 2535 : 9) และนักสังคมภาษาศาสตร์ ฮอลิเดย์ (Halliday, 1973 อ้างถึงใน ทรยา นิลวิเชียร, 2535 : 40) ได้ให้ความหมายไว้ว่า ภาษาเป็นศักยภาพทางด้านความหมายอันได้แก่ ความคิดเห็นหรือทางเลือกในเรื่องของความหมายที่เกี่ยวข้องกับผู้พูดและผู้ฟัง

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ภาษาเป็นเครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ ถ่ายทอด แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ความรู้สึก ตลอดจนประสบการณ์ต่างๆ ให้ผู้อื่นเข้าใจ โดยการติดค่อพบปะ และใช้สัญลักษณ์แทนความคิดเพื่อความเข้าใจซึ่งกันและกัน

1.2 ความสำคัญของภาษา

นักทฤษฎีพัฒนาการได้ศึกษาความสำคัญของภาษาที่ว่า เป็นสิ่งช่วยส่งเสริมพัฒนาการทางสังคมและสติปัญญาของเด็กปฐมวัย สุวรรณ ไชยะธน (2537 : 79) กล่าวว่า ภาษามีความสำคัญอยู่ 3 ประการ ได้แก่

1. เด็กสามารถใช้ภาษาเพื่อการติดค่อสื่อสารกับบุคคลอื่น และเปิดโอกาสให้เกิดกระบวนการทางสังคมขึ้น
2. เด็กสามารถใช้ภาษาเป็นคำพูดที่เกิดขึ้นภายในจากรูปแบบของการคิด โดยระบบของการใช้สัญลักษณ์ซึ่งเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อพัฒนาการทางภาษาในระดับต่อไป
3. ภาษาเป็นการกระทำที่เกิดขึ้นภายในตัวเด็ก ดังนั้นเด็กจึงไม่ต้องอาศัยการจัดกระทำกับวัตถุจริงๆ เพื่อแก้ปัญหา เด็กสามารถสร้างจินตนาการถึงแม้ว่าวัตถุนั้นจะอยู่นอกสายตาหรือเคยพบมาแล้ว เด็กสามารถทำการทดลองในสมองและทำการได้เร็วกว่าการจัดกระทำกับวัตถุนั้นจริงๆ

เด็กจะพัฒนาการเรียนรู้คำมากขึ้นตามลำดับ เด็กตั้งแต่อายุ 2-4 ปี มีลักษณะการพูดคุยโดยใช้การสื่อสารแบบสังคม (Social Communication) แต่เด็กจะยึดตนเองเป็นศูนย์กลาง คือ เด็กจะพูดกับตนเอง เด็กจะมีทัศนคติต่อสิ่งต่างๆ จากการมองเห็นของตัวเองและจะเป็นการยากที่จะให้เด็กยอมรับ

สิ่งที่ต่างไปจากภาพที่เห็น เด็กจะไม่พยายามเข้าใจถึงคำพูดของผู้อื่น ช่วง 5-6 ปี เด็กจะก้าวสู่ขั้นการคิด โดยอาศัยการรับรู้ คือ การมองเห็นสิ่งต่างๆ แล้วบอกว่าสิ่งนั้นเป็นอย่างไร การหยิ่งเห็นของเด็กแสดงว่า เด็กก้าวหน้าไปสู่การรู้จักแยกแยะ สามารถมององค์ประกอบที่จะมีอิทธิพลต่อเหตุการณ์หนึ่งมากกว่าหนึ่งองค์ประกอบได้

จะเห็นได้ว่า ภาษามีความสำคัญต่อการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนความคิดเห็นซึ่งกันและกัน เพื่อนมนุษย์จะสามารถตอบสนองความต้องการของตนและเข้าใจผู้อื่นได้ อันจะนำไปสู่การพัฒนาทางสังคม และช่วยให้เกิดการเรียนรู้ช่วยให้เกิดความคิด ซึ่งเปรียบดังสะพานที่ทอดไปสู่การพัฒนาสติปัญญา

1.3 การส่งเสริมภาษาสำหรับเด็กปฐมวัย

เด็กอายุระหว่าง 4-5 ปี จะเป็นระยะที่มีพัฒนาการทางภาษาอย่างรวดเร็ว รู้จักคำมากขึ้น สามารถเลือกใช้คำที่มีความเหมาะสม รู้จักฟัง เข้าใจและทำตามคำสั่งได้ สนใจการฝึกอ่าน สนใจคำใหม่ๆ และซักถามความหมายของคำอยู่เสมอ ดังนั้นแนวทางในการส่งเสริมภาษาสำหรับเด็กก็คือให้เด็กทุกคนมีโอกาสในการฝึกพูด สนทนา ได้ตอบ ฝึกการฟัง ฝึกการอ่าน ตลอดจนการให้เด็กช่วยกันลำดับเรื่องราวหลังจากที่เล่าให้ฟังเป็นการฝึกความจำ ความเข้าใจคำศัพท์ ความหมายของคำและเรื่องราวได้

ราศรี ทองสวัสดิ์ (2537 : 70) ได้ให้แนวทางในการส่งเสริมภาษาแก่เด็กปฐมวัยดังนี้

1. ให้เด็กรู้คำศัพท์มากๆ โดยการพูดคุยกับเด็กเสมอ เปิดโอกาสให้เด็กพบปะผู้คน สนใจฟัง และตอบคำถามของเด็ก

2. ถ้าเด็กอยากเรียนอ่านก็ให้อ่าน และเมื่อเด็กเบื่อก็ควรให้หยุดอ่าน

3. เด็กจะชอบอ่านนิทานเรื่องเดิมซ้ำๆ ซึ่งเป็นเรื่องปกติ

นอกจากนี้ ราศรี ทองสวัสดิ์ (2537 : 73) ยังได้กล่าวถึงสิ่งที่จะนำมาฝึกภาษาแก่เด็กปฐมวัยซึ่งได้แก่ พื้นฐานทางภาษา 6 ด้าน คือ การฝึกความสนใจในการอ่าน ฝึกความจำ ฝึกให้ตอบความหมายของคำ ตลอดจนการฝึกพูดประโยคต่างๆ ฝึกการรับรู้โดยการเห็น ฝึกกล้ามเนื้อมือให้แข็งแรง และฝึกประสาทสัมผัส

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ในการส่งเสริมภาษาสำหรับเด็กปฐมวัยควรให้โอกาสในการฝึกการฟัง พูด อ่าน และเขียนมากขึ้น โดยใช้สื่อประกอบการฝึกฝน ตลอดจนให้กำลังใจ ความเชื่อมั่น เพื่อเป็นแรงเสริมให้การฝึกทักษะทางภาษาดียิ่งขึ้น

2. การส่งเสริมด้านอารมณ์ และสังคม

พัฒนาการทางด้านอารมณ์ จิตใจ และสังคมของเด็กอาจรวมถึงพฤติกรรมการแสดงออกต่างๆ มากมาย ดังที่ แมคคาฟีและลีอง (McAfee and Leong , 1994 อ้างถึงใน สุชา จันทร์ธอม, 2542 : 28) ได้กล่าวสรุปเป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ ดังนี้

1. พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ (Personality Development) พัฒนาการทางด้านนี้จะรวมถึงความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของเด็กและ พัฒนาการทางอารมณ์

2. พัฒนาการทางด้านสังคม (Social Development) พัฒนาการทางด้านนี้ ได้แก่ ความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนและบุคคลต่างๆ รอบตัวเด็กนั่นเอง

ในเด็กแรกเกิดถึง 2 ขวบ ความสามารถในการสื่อสารด้านอารมณ์มีจำกัดแต่เมื่อเด็กโตขึ้น พัฒนาการด้านอารมณ์ก็จะเพิ่มขึ้นเป็นลำดับ ครูปฐมวัยจึงจำเป็นต้องช่วยกระตุ้นพัฒนาการด้านอารมณ์ที่มั่นคงให้เกิดขึ้นในเด็กของตน

2.1 พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ (Personality Development)

พัฒนาการทางด้านบุคลิกภาพ คือ การเจริญเติบโตทางด้านความคิด (Thoughts) และ อารมณ์ของบุคคลแต่ละคน ถือเป็นพัฒนาการ “ภายใน” (Inner) ที่ไม่อาจเห็นได้ด้วยสายตา พัฒนาการทางด้านนี้ ได้แก่ ความรู้สึกว่าเป็นของใคร การควบคุมอารมณ์ต่างๆ ของตนเอง พัฒนาการทางด้านจิตใจ คุณธรรมและจริยธรรม ความคิดรวบยอด (Concept) เกี่ยวกับตนเองและบทบาททางเพศของตนเอง ความไว้วางใจและความเชื่อมั่นในตนเอง รวมตลอดถึงการควบคุมตนเองเป็นต้น

ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง (Conception of Self) ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของเด็ก จะรวมถึงความเข้าใจในตนเองของเด็ก ตระหนักได้ว่าตนเป็นใคร หรือสามารถบรรยายลักษณะต่างๆ เกี่ยวกับตนเองได้ ความเข้าใจในตนเองของเด็ก ในเด็กเล็กๆ จะเป็นเรื่องง่ายๆ ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรม เช่น “ฉันคือใคร และฉันกำลังทำอะไร” เป็นต้น เมื่อเด็กโตขึ้นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของเด็กจะสลับซับซ้อนมากขึ้น และรวมถึงลักษณะทางอารมณ์ต่างๆ ของเด็กด้วย นอกจากนั้นแล้วความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของเด็กยังรวมถึงความมั่นใจในตนเองของเด็กและแรงจูงใจใฝ่สัมฤทธิ์ของเด็กด้วย

2.2 การส่งเสริมพัฒนาการทางอารมณ์

พัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กพัฒนาจากง่ายไปสู่พัฒนาการที่สลับซับซ้อนมากขึ้น จากอารมณ์ที่ไม่อาจควบคุมได้ไปสู่อารมณ์ที่ควบคุมได้ พัฒนาการทางอารมณ์จะรวมถึงการเติบโตและการเปลี่ยนแปลงอารมณ์พื้นฐานของเด็ก อันได้แก่ ความกลัว ความโกรธ เป็นต้น นอกจากนั้นยังครอบคลุมไปถึงอารมณ์ที่ซับซ้อนมากขึ้น ได้แก่ ความรู้สึกผิด ความอิจฉา ความภูมิใจ เป็นต้น และความสามารถในการควบคุมการแสดงออกของอารมณ์ต่างๆ เหล่านี้

ลักษณะพัฒนาการทางอารมณ์ จิตใจ อารมณ์ของเด็กปฐมวัยไม่มั่นคงและเปลี่ยนแปลงได้ง่าย บางครั้งเด็กอาจแสดงความโกรธ ความกลัว ความเศร้า ความอิจฉาริษยา และความสนุกสนานอย่างไม่มีอาการควบคุม (ทิสนา แคมมณี, 2536 : 23)

ลักษณะพัฒนาการทางอารมณ์ของเด็กปฐมวัย สะท้อนให้เห็นถึงธรรมชาติของเด็กที่ค่อยๆ พัฒนาอารมณ์ต่างๆ เพิ่มขึ้น บางอารมณ์จะเกิดขึ้นรุนแรง และเกิดขึ้นถี่กว่าเมื่อยังเล็กและลดลง

เมื่อเด็กโตขึ้น ขณะที่บางอารมณ์เกิดขึ้นในลักษณะที่กลับกันดังนั้นการอบรมเลี้ยงดูจึงเป็นสิ่งสำคัญ เด็กควรได้รับการดูแลเอาใจใส่อย่างใกล้ชิดจากบุคคลที่อยู่รอบตัวเด็กเพื่อที่เด็กจะได้มีอารมณ์ที่มั่นคง และรู้สึกปลอดภัย

2.3 การส่งเสริมพัฒนาการทางสังคม

พัฒนาการทางสังคม หมายถึง การเรียนรู้ทักษะในการปฏิสัมพันธ์ที่สลับซับซ้อน รวมถึงความสามารถในการตอบสนองทางสังคมต่างๆ เช่น มารยาทในการอยู่ร่วมกับผู้อื่น การเลือกใช้คำพูดที่เหมาะสมกับสถานการณ์ต่างๆ เป็นต้น นอกจากนี้ยังหมายถึงความสามารถในการเข้าใจในสถานการณ์อารมณ์และรู้สึกของผู้อื่นอีกด้วย รวมถึงความสามารถในการแก้ปัญหาต่างๆ และบทบาททางสังคม

ลักษณะพัฒนาการทางสังคม พัฒนาการทางสังคมของเด็กปฐมวัยมีลักษณะยึดตัวเองเป็นศูนย์กลาง เมื่อเด็กได้พบปะบุคคลอื่นที่ไม่ใช่บุคคลในครอบครัว และเริ่มแยกจากพ่อแม่ หรือผู้เลี้ยงดูเด็กจะต้องปรับตัวให้เข้ากับบุคคลอื่นและเริ่มเรียนรู้บทบาทต่างๆ ของตน ซึ่งทำให้เด็กเริ่มให้ความสำคัญและเห็นอกเห็นใจผู้อื่นมากขึ้น

พัฒนาการทางสังคมของเด็กมีกระบวนการขั้นตอนตามลำดับอายุเด็ก ไม่ว่าจะเด็กจะอยู่ในวัฒนธรรมหรือสังคมใดก็ตามที่แตกต่างกันคือเนื้อหาของทักษะสังคมนั้นๆ เช่น การกินอยู่ การแต่งตัว ศาสนา เป็นต้น

ทิสนา แจมมณี และคนอื่นๆ (2536 : 77-79) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางสังคมของเด็กว่ามีขั้นตอนการพัฒนาดังต่อไปนี้

ขั้นที่ 1 เด็กเริ่มมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่น

แรกเกิด - 3 เดือน เด็กมองเห็นหน้าคนในระยะห่างประมาณ 9 นิ้ว อายุ 2 สัปดาห์ขึ้นไป เด็กจะจ้องมองหน้าแม่ หรือผู้ให้นม อายุระหว่าง 4-6 สัปดาห์ เด็กจะเริ่มยิ้มแสดงความพึงพอใจ

3 เดือน เด็กเริ่มจำหน้าแม่และจะจำกลิ่นแม่ได้ดี เวลาผู้ใหญ่พูดคุยด้วยจะส่งเสียงและชอบที่จะส่งเสียงคุยกับผู้ใหญ่

6 เดือน รู้จักวิธีที่จะให้ผู้ใหญ่สนใจ เช่น ทำเสียงโอะ ส่งเสียง ยิ้มด้วย

ขั้นที่ 2 เด็กเรียนรู้ว่าตนเป็นสมาชิกในสังคม

9 เดือน เด็กจำหน้าบุคคลที่คุ้นเคยซึ่งมักจะเป็นคนในครอบครัวและกลัวคนแปลกหน้าที่ไม่รู้จักมาก่อน เริ่มเล่นเกมง่ายๆ ได้ เช่น จ๊ะเอ๋ ตบแผละ ฯลฯ

15 เดือน ชอบเลียนแบบผู้ใหญ่และชอบช่วยเหลือผู้ใหญ่ทำงาน เริ่มแสดงความอิจฉาจากอาการ โกรธ หรือร้องไห้ เริ่มมีความรู้สึกแข่งขันเมื่อเล่นกับพี่ๆ ที่โตกว่า คืบหน้าจากถ้วยได้

2 ปี ชอบเล่นใกล้กับเด็กอื่นแต่ไม่เล่นด้วย เริ่มหวงของ แสดงความเห็นอกเห็นใจเด็กที่ร้องไห้หรือเจ็บปวด รับประทานอาหารได้ด้วยตนเอง สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่และชอบเลียนแบบ

4 ปี ชอบเล่นกับเด็กอื่น แต่พฤติกรรมไม่คงที่ บางครั้งก็เล่นร่วมมือดีบางครั้งก็ก้าวร้าว รังแกเพื่อน แสดงกิริยาโกรธเมื่อถูกขัดใจ สนใจกิจกรรมของผู้ใหญ่และอยากจะทำด้วย

5-6 ปี เล่นร่วมมือกับเพื่อนได้ดี เข้าใจกฎเกณฑ์และกติกาของการเล่น เข้าใจซ้ายขวา เมื่อวานนี้ พรุ่งนี้ สนใจที่จะรู้จักอายุ ชื่อของผู้ใหญ่และเด็กอื่น รู้จักรส หวาน เค็ม เปรี้ยว ขม สนใจสิ่งที่เกิดขึ้นในบ้านและชุมชน สามารถทำงานบ้านง่ายๆ ด้วยความตั้งใจ ตั้งใจ เริ่มแสดงกิริยาอาการขัดขืน ไม่พอใจ เช่น ถ้าถูกสั่งให้ทำสิ่งที่ไม่พอใจ ก็แกล้งทำซ้าๆ กิดกติกาหรือวิธีเล่นเกมใหม่ๆ ได้

อายุ 6 ปี มีพัฒนาการทางอารมณ์จิตใจ และสังคมจะมีลักษณะยิ้มแย้ม แจ่มใส มีความสุข และมีความสามารถ ปฏิสัมพันธ์และสื่อสารกับผู้อื่นได้ดี สามารถแบ่งปัน รอคอย และยอมรับกติกา กฎเกณฑ์ สามารถช่วยตนเองได้ เช่น อาบน้ำ แต่งตัว รับประทานอาหาร เข้าห้องน้ำเองได้ และช่วยเหลืองานเล็กๆ น้อยๆ ได้

จากลักษณะพัฒนาการดังกล่าว เด็กจึงควรได้รับโอกาสในการที่จะมีปฏิสัมพันธ์กับบุคคลต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ เด็กควรจะได้รับโอกาสใส่ใจใส่ดูแลอย่างใกล้ชิด ได้รับความเอื้ออาทรจากบุคคลโดยรอบเพื่อที่เด็กจะเกิดความรู้สึกมั่นคงปลอดภัย พัฒนาความรู้สึกที่ดีต่อตนเอง เป็นตัวของตัวเอง และสามารถพัฒนาเจตคติที่ดีต่อผู้อื่นได้

3. การส่งเสริมด้านสติปัญญา

พัฒนาการด้านสติปัญญาของเด็กปฐมวัยจะพัฒนาไปอย่างรวดเร็วมากโดยเฉพาะในช่วง 4 ปีแรกของชีวิต เด็กจะมีพัฒนาการทางสติปัญญาถึงร้อยละ 50 และจะเพิ่มเป็นร้อยละ 80 เมื่อเด็กมีอายุ 8 ปี (Bloom, 1978 : 110) ด้วยเหตุนี้ วัยก่อนประถมศึกษาจึงเป็นวัยที่สำคัญที่สุดต่อการเรียนรู้ของเด็ก การเรียนรู้ของเด็กจะเกิดขึ้นได้ดีเมื่อเด็กมีสื่อกระตุ้นเร้าให้สังเกต ทดลอง ค้นคว้า แก้ปัญหา และใช้ภาษา เพื่อให้มีทักษะสอดคล้องไปกับระดับพัฒนาการของเด็ก

พัฒนาการทางสติปัญญาในเด็กปฐมวัยมี 2 ด้าน (ทิตานา แจมมณี ,2536 : 72) คือ

1. พัฒนาการทางการเรียนรู้และการปรับตัว ได้แก่ ความสามารถในการจำ การรู้จักคิด การใช้เหตุผล การตีความ จินตนาการ การอนุรักษ์ การจัดแยกประเภทสิ่งของ ความเข้าใจเกี่ยวกับจำนวน และการแก้ปัญหา เป็นต้น

2. พัฒนาการทางภาษา ภาษามีความสำคัญต่อชีวิตมนุษย์เป็นอย่างมาก พัฒนาการทางด้านภาษาของมนุษย์เริ่มจากภาษาพูดไปสู่ภาษาเขียน ดังนั้นการเรียนรู้ด้านภาษาในเด็กปฐมวัยจึงเน้นที่ภาษาพูด และการใช้ภาษาได้เหมาะสมกับกาลเทศะ ซึ่งมีส่วนสำคัญยิ่งต่อการเรียนรู้ของเด็กต่อไป พัฒนาการทางภาษาประกอบด้วย การเรียนรู้ความหมายของคำใหม่ๆ ความเข้าใจประโยคต่างๆ ที่ซับซ้อน ความสามารถในการสร้างประโยคซับซ้อน การขยายความสิ่งที่พูดเพื่อสื่อสารให้ผู้ฟังเกิดความเข้าใจและเหมาะสมกับสถานการณ์ที่กำลังพูด และการใช้ภาษาเพื่อบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ

เป็นต้น นอกจากนี้แล้ว พัฒนาการทางภาษายังอาจหมายถึงพัฒนาการทางด้านกาพย์ การอ่าน และ การเขียน รวมตลอดถึงความเข้าใจคำต่างๆ ที่เขียนและกระบวนการเขียนเป็นต้น

การที่บุคคลสามารถปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ใหม่ได้ดีเพียงใด ส่วนหนึ่งขึ้นอยู่กับ การใช้สมองทำกิจกรรมต่างๆ อยู่เสมอ ซึ่งเป็นหนทางนำไปสู่การเรียนรู้และพัฒนาการทางสติปัญญา

พัฒนาการทางสติปัญญาของเด็กเริ่มจากการที่เด็กรู้จัก เรียนรู้ การใช้ประสาทสัมผัสต่างๆ ในการตีความหมายสิ่งต่างๆ ที่อยู่รอบตนเอง เช่น การใช้มือ ปาก ลิ้น สัมผัสสิ่งต่างๆ เพื่อต้องการ ทราบว่าสิ่งของนั้นมีลักษณะ อ่อน นุ่ม แข็ง หรือมีรส เป็นอย่างไร

กระบวนการทางด้านสติปัญญาและความคิดของเด็ก จะเป็นสิ่งที่ชี้บ่งว่าเด็กจะสามารถ ปรับตัวกับสิ่งแวดล้อมได้ดีหรือไม่เพียงใด

ทิสนา แจมมณี (2536 : 73) ได้กล่าวถึงพัฒนาการทางการเรียนรู้และการปรับตัวของ เด็กปฐมวัยไว้ดังนี้คือ

แรกเกิด เด็กสนใจต่อสิ่งแวดล้อมรอบตัวเอง เด็กรับรู้จากการดู ได้ยิน ได้กลิ่น และ การสัมผัส

3-6 เดือน มองตามสิ่งที่เคลื่อนไหว มองหน้าคน ยิ้มได้ มีปฏิกิริยาต่อเสียง หยิบของ เข้าปาก

6-9 เดือน หยิบของด้วยนิ้ว ย้ายของจากมือหนึ่งไปอีกมือหนึ่ง จำหน้าคนใกล้ชิดได้เริ่ม กลัวคนแปลกหน้า

9-12 เดือน สนใจที่จะสำรวจของทุกสิ่ง ชอบแตะจับและหยิบของเข้าปากใช้ของสองชิ้น มาเกาะกันได้

12-18 เดือน หาของที่ซ่อนได้ ใส่ของประเภทอิฐ กวด ลงในกล่อง

18-24 เดือน จิกเขียนเส้นบนกระดาษหรือพื้นทราย ชื่อวัยวะของตนเองและผู้อื่นได้

2-3 ปี เขียนวงกลมบนกระดาษหรือพื้นดิน ทราบดี ตอบลือก 3 ก้อนได้ ชอบตั้งคำถาม “อะไร” “ใคร”

3-4 ปี สนใจสิ่งที่เคลื่อนไหว เช่น รถ เรือ เครื่องบิน สัตว์ ชอบฟังนิทาน คำคล้องจอง ชอบตั้งคำถาม “ที่ไหน” “ทำไม”

4-5 ปี ช่างซักถาม วาดรูปคนได้ 2-3 ส่วน สามารถลากเส้นรูปสี่เหลี่ยมและสามเหลี่ยมได้ รู้จักวันในสัปดาห์ รู้จักสี 4 สี ชอบเรื่องใกล้ตัว

5-6 ปี ช่างซักถาม วาดรูปคนได้ 4-5 ส่วน ชอบเรื่องที่เป็นจริง ยังไม่ค่อยเข้าใจเรื่องเวลา เริ่มเห็นความสัมพันธ์ระหว่างภาษาพูด กับตัวหนังสือ

จากการที่เด็กมีลักษณะพัฒนาการการเรียนรู้ดังกล่าวข้างต้น เด็กจึงควรได้รับการส่งเสริม ให้สอดคล้องกับพัฒนาการและธรรมชาติของเด็กในแต่ละระดับเด็กควรได้มีโอกาสค้นหาและสำรวจ

สิ่งแวดล้อมรอบๆ ตัวโดยผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 อันได้แก่ การมอง การฟัง การสัมผัส การชิม และการดม นอกจากนี้เด็กควรได้มีโอกาสฝึกฝนสิ่งที่ตนกำลังกระทำอยู่ให้เกิดความชำนาญมากขึ้น ได้รับโอกาสที่จะมีเวลาเงียบๆ ไตร่ตรอง ไคร่ครวญ พินิจพิจารณาสิ่งที่ตนกระทำ และจัดโครงสร้างความคิดของตนเอง เพื่อช่วยขยายประสบการณ์และโครงสร้างความคิดของตนเอง นอกจากนี้ เด็กควรได้รับการตอบสนองอย่างเหมาะสมเมื่อแสดงความสนใจ สงสัย หรือแสดงออกทางด้านความคิด เพื่อให้เด็กเกิดกำลังใจที่จะแสวงหาความรู้ และใช้ความสามารถของตนต่อไป

จากลักษณะพัฒนาการทางภาษา จะเห็นได้ว่าเด็กจำเป็นต้องมีปฏิสัมพันธ์ทางภาษาอย่างสม่ำเสมอกับผู้อื่น มีโอกาสได้ใช้ภาษาตามวัยของตนในการแสดงความรู้สึก นึกคิด และความต้องการ มีโอกาสฟังเสียงต่างๆ ที่หลากหลาย ควรได้รับการตอบสนองทางบวกเมื่อแสดงความสนใจที่จะใช้ภาษา ได้รับการฝึกฝนให้ใช้ภาษาอย่างถูกกาลเทศะ ยิ่งกว่านั้นเด็กควรได้มีโอกาสคิดสร้างสรรค์จากเนื้อเรื่องในนิทาน ตามระดับความสามารถทั้งการพูดและการเขียน เด็กควรอยู่ในสภาพแวดล้อมที่มีการอ่านและการเขียน เพื่อพัฒนานิสัยรักการอ่าน และเขียนตามระดับความสามารถของตน

จากการศึกษาในด้านการใช้ภาษาของเด็กในปัจจุบันพบว่า เด็กมีพัฒนาการด้านการใช้ภาษาอย่างรวดเร็วกว่าในสมัยก่อน ทั้งนี้เป็นผลสืบเนื่องมาจากความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์ การขยายตัวของสื่อสารมวลชน อันได้แก่ วิทยุ โทรทัศน์ ภาพยนตร์ และหนังสือพิมพ์ เป็นต้น ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้มีส่วนช่วยส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ ทั้งในด้านการพูด การฟัง การอ่านและการเขียน อันเป็นการเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจให้แก่เด็กในด้านพัฒนาการทางภาษา (สุภาวดี ศรีวรรณชนะ, 2542 : 65)

พัฒนาการทางภาษาและพัฒนาการทางสติปัญญา มีความเกี่ยวเนื่องกันอย่างแยกไม่ได้ ทั้งนี้เนื่องจากพัฒนาการทางภาษาถือเป็นปัจจัยสำคัญประการหนึ่งที่ส่งเสริมพัฒนาการทางสติปัญญา ภาษาเป็นรากฐานที่สำคัญในการพัฒนาด้านสติปัญญา ความคิดต่างๆ จะถ่ายทอดผ่านทางภาษา การที่เด็กได้ใช้ภาษาในการสื่อความหมายจะทำให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดได้รับรู้ถึงความคิด ความรู้สึก และความต้องการของเด็ก

4. การส่งเสริมด้านความคิดสร้างสรรค์

4.1 ความหมายของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณลักษณะที่มีอยู่ในทุกคนและเป็นความสามารถอย่างหนึ่งของมนุษย์ ซึ่งมีผู้ให้ความหมายไว้หลายท่านด้วยกัน ผู้วิจัยได้คัดเลือกมาเสนอดังต่อไปนี้

อารี รังสินันท์ (2526 : 3) ซึ่งได้ให้ความหมายไว้ว่า สิ่งที่เกิดขึ้นใหม่นี้ไม่จำเป็นจะต้องเป็นสิ่งที่สมบูรณ์อย่างแท้จริงอาจออกมาในรูปของผลิตผลหรือกระบวนการหรือวิธีการเท่านั้น

กิลฟอร์ด (Guilford , 1959 : 389, 390 อ้างถึงใน จิตรา วสุวาชิน, 2530 : 26) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์ คือ ความสามารถแบบเบเนกนัย (Divergent Thinking) ซึ่งเป็นส่วนสำคัญของ

ความสามารถทางสมองที่สามารถคิดได้หลายแนวทางหลายแบบ คิดได้กว้างไกล ซึ่งลักษณะเช่นนี้จะนำไปสู่การคิดประดิษฐ์สิ่งใหม่ที่แปลกใหม่

ทอร์เรนซ์ (Torrance, 1962 : 16 อ้างถึงใน จิตรา วสุวาชิน, 2530 : 26) กล่าวว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถของบุคคลในการคิดสร้างสรรค์ผลิตผลหรือสิ่งแปลกใหม่ที่ไม่รู้จักมาก่อน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้อาจเกิดจากการรวบรวมข้อมูล ความรู้ต่างๆ ที่ได้รับจากประสบการณ์แล้วเชื่อมโยงกับสถานการณ์ใหม่ๆ

เวสกอต และสมิท (Westcott & Smit, 1967 : 2 อ้างถึงใน ھرรษา นิลวิเชียร, 2535 : 27) อธิบายว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการทางสมองที่รวมถึงการดึงประสบการณ์เดิมของแต่ละคนออกมาแล้วนำไปให้อยู่ในรูปใหม่และในการจัดรูปของความคิดนี้เป็นลักษณะเฉพาะของแต่ละคน ไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งใหม่ระดับโลกก็ได้

แอนเดอร์สัน และคนอื่นๆ (Anderson et al., 1970 : 90 อ้างถึงใน ھرรษา นิลวิเชียร, 2535 : 27) ได้ให้ความหมายของความคิดสร้างสรรค์ว่าความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่มนุษย์ทุกคนเป็นเจ้าของในระดับต่างๆ กัน และความคิดสร้างสรรค์สามารถพัฒนาได้ถ้าจัดสภาพการณ์ให้เหมาะสม

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า ความคิดสร้างสรรค์เป็นความสามารถที่ทุกคนมีจะต่างกันที่ความสามารถในระดับต่างๆ ความคิดสร้างสรรค์เป็นกระบวนการคิดแบบอเนกนัย ซึ่งประกอบไปด้วยความสามารถในระดับต่างๆ หลายลักษณะและการกระทำที่เป็นลักษณะเฉพาะของคนไม่ลอกเลียนใคร ความคิดสร้างสรรค์สามารถส่งเสริมและพัฒนาขึ้นได้โดยการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์ให้เหมาะสม

4.2 ความสำคัญของความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นสิ่งที่สามารถแสดงออกมาได้หลาย ๆ แบบ เช่น การเคลื่อนไหว การแสดงละคร งานศิลปะอื่นๆ หรือแม้แต่การแสดงออกทางภาษา การส่งเสริมให้เด็กมีโอกาสดแสดงความคิดสร้างสรรค์นั้น เฮอร์ล็อก (Hurlock, 1972 : 327-328 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาราช, 2540 : 52) ได้กล่าวถึงคุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ว่า ความคิดสร้างสรรค์ให้ความสนุก ความสุขและความพอใจแก่เด็กมาก สิ่งเหล่านี้จะมีผลต่อบุคลิกภาพของเด็กเมื่อโตขึ้น เฮอร์ล็อก กล่าวว่า ไม่มีอะไรที่จะสร้างความพอใจและความสนุกสนานให้แก่เด็กได้เท่ากับเด็กได้สร้างสิ่งใหม่ๆ ขึ้นมาด้วยตัวของเด็กเองไม่ว่าจะเป็นบ้านที่สร้างขึ้นจากการกลบแก้อีแล้วเอาผ้าห่มมาคลุม ในขณะที่เดียวกันไม่มีอะไรจะทำให้เด็กรู้สึกหดหูใจได้เท่ากับงานสร้างสรรค์ของเขาถูกตำหนิ ถูกดูว่าสิ่งที่เขาสร้างนั้นไม่มีคุณค่า

มุสตี ญูอินทร์ (2536 : 73) ได้กล่าวถึงคุณค่าของการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ว่า

1. มีคุณค่าต่อสังคม คุณค่าของความคิดสร้างสรรค์ที่มีต่อสังคมนั้น ได้แก่ การที่บุคคลได้คิดและสร้างสรรค์สิ่งใดสิ่งหนึ่งเพื่อประโยชน์สุขและความเจริญก้าวหน้าของสังคมหรือหา

วิธีแก้ไขปัญหานานกระทั่งประสบความสำเร็จและมีประโยชน์ต่อสังคม เช่น ความเจริญทางด้าน การแพทย์ การเกษตร การคมนาคม เป็นต้น

2. มีคุณค่าต่อตนเอง ความสามารถในการสร้างสรรค์นั้นนับว่ามีคุณค่าต่อบุคคลที่มีความคิดสร้างสรรค์เองด้วยเพราะการสร้างผลงานชิ้นใดชิ้นหนึ่งทำให้ผู้ที่สร้างสรรค์มีความพึงพอใจและมีความสุข เช่น การที่เด็กสร้างสรรค์งานด้วยตนเองจะสร้างความพอใจแก่เด็ก ไม่ว่าจะเป็นการวาดภาพ การต่อสิ่งของให้เป็นรูปร่างต่างๆ การคิดเกมการเล่นที่แปลกใหม่ เด็กจะเกิดความภูมิใจในความสามารถของตนเอง มั่นใจในตนเอง ซึ่งมีผลไปถึงแบบแผนบุคลิกภาพและความสามารถปรับตัวให้เข้ากับสังคมของเด็ก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์นั้นเป็นสิ่งที่มีความสำคัญทั้งต่อตนเองและต่อสังคมโดยรวม เพราะสังคมได้มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ความคิดสร้างสรรค์ของมนุษย์จึงมีบทบาทสำคัญที่จะช่วยพัฒนาและสร้างสรรค์สิ่งแปลกใหม่ ดังนั้นครูและผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กปฐมวัยจึงควรช่วยกันส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กตั้งแต่เยาว์วัยเพื่อช่วยพัฒนาบุคลิกภาพและความสามารถในการปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงของสังคม

4.3 แนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์

ความคิดสร้างสรรค์เป็นคุณสมบัติที่มีอยู่ในตัวเด็กทุกคนและสามารถส่งเสริมให้พัฒนาได้ทั้งทางตรงและทางอ้อม ในทางตรงคือ การสอน การฝึกฝน การอบรม ในทางอ้อมคือ การสร้างสภาพบรรยากาศและการจัดสิ่งแวดล้อม

จอห์นสัน (Johnson, 1983 : 12-14 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2540 : 53) ได้พูดถึงบทบาทของครูในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กว่า ครูเป็นกุญแจสำคัญที่จะช่วยให้เด็กรู้จักแก้ปัญหา เพราะการสอนโดยให้เด็กแก้ปัญหาจะเป็นบันไดสำคัญที่จะทอดไปสู่การคิดอย่างสร้างสรรค์ของเด็ก

โรเจอร์ (Roger, 1959 : 78-80 อ้างถึงใน จิตรา วสุวาชิน, 2530 : 42) ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าความคิดสร้างสรรค์ไม่สามารถบังคับให้เกิดขึ้นได้แต่สามารถส่งเสริมให้เกิดขึ้นได้ ซึ่งโรเจอร์ได้เสนอแนวทางการสร้างสถานการณ์ที่ส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ไว้ดังนี้

1. ความรู้สึกปลอดภัยทางจิต ซึ่งจะต้องสร้างด้วยกระบวนการที่สัมพันธ์กัน 3 อย่าง คือ
 - 1.1 ครู พ่อ - แม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กยอมรับคุณค่าและความสามารถของเด็กแต่ละคน เคารพในความคิดเห็นของเด็ก
 - 1.2 ไม่มีการวัดผลและประเมินผลจากภายนอก ทุกคนทำงานด้วยความสบายใจไม่ต้องห่วงหน้าพะวงตาว่าจะทำคะแนนไม่ดี ทำให้รู้สึกเป็นอิสระ เป็นตัวของตัวเอง กล้าแสดงออก กล้าคิดและกล้ากระทำอย่างสร้างสรรค์
 - 1.3 ครูมีความเข้าใจในผลงาน รวมทั้งการสร้างสรรค์สิ่งแปลกๆ ของนักเรียน

2. ความเป็นอิสระทางจิต เมื่อครู พ่อ-แม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กยอมรับการแสดงออกอย่างอิสระของเด็กแต่ละคน เช่น การคิด การพูด หรือทำในสิ่งแปลกใหม่

วารภรณ์ รักรวิชัย (2535 : 49) ได้เสนอแนะบทบาทของครูในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ของเด็กดังนี้

1. จัดกิจกรรมแบบเรียนปนเล่น
2. จัดบรรยากาศในห้องเรียนแบบอิสระสบายๆ เป็นกันเอง
3. ยอมรับการแสดงออกของนักเรียนทุกคนด้วยความสนใจและกระตือรือร้น
4. ไม่กำหนดหรือจำกัดกิจกรรมเฉพาะในห้องเรียน
5. เปิดโอกาสให้เด็กได้ค้นคว้า ทดลองและหาคำตอบเอง
6. ไม่ข่มขู่เด็ก ไม่ว่าจะเป็คำพูดหรือท่าทาง
7. ไม่ควรยึดแบบการเรียนที่ตายตัว แนะนำให้เด็กรู้จักการแก้ปัญหาหลายๆ วิธี
8. คำถามที่ใช้ในห้องเรียนควรเป็นคำถามแบบเปิดกว้าง
9. สร้างบรรยากาศในการยอมรับความเป็นกันเองระหว่างนักเรียนกับนักเรียนและ

นักเรียนกับครู

10. ให้ความแก่เด็กที่จะคิดและพัฒนาความคิดให้กว้างออกไปอีก
11. ให้อิสระในการแสดงออกของเด็ก
12. ปลุกฝังให้เด็กรู้จักคุณค่าของตัวเอง

ฉันทนา ภาคบงกช (2546 : 25-26) ได้กล่าวถึงแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์สำหรับเด็กปฐมวัย ดังนี้

1. ส่งเสริมให้เด็กเป็นตัวของตัวเอง เด็กปฐมวัยพร้อมที่จะสำรวจและริเริ่มทดลองทำสิ่งต่างๆ ด้วยตนเองอย่างมั่นใจ และพัฒนาความคิดริเริ่มได้ดี ถ้าผู้ใหญ่ลดการใช้คำสั่ง เพราะเด็กที่เคยชินกับการห้ามหรือฟังคำสั่งจากผู้ใหญ่อยู่เสมอมักจะไม่กล้าทำอะไรตามลำพังจะต้องรองนกว่าจะมีคนมาสั่งหรืออนุญาตเสียก่อน หากไม่ได้รับคำสั่งจะไม่กล้าทำอะไรด้วยตนเอง ทั้งนี้เพราะเกรงว่าจะถูกผู้ใหญ่ตำหนิ เด็กจึงขาดความเชื่อมั่นในตนเอง และขาดความกล้าหาญที่จะริเริ่มสิ่งใดๆ

2. ให้ความรักความอบอุ่นควบคู่ไปกับการให้อิสระและปฏิบัติต่อเด็กอย่างสม่ำเสมอ ด้วยอารมณ์ที่มั่นคงโดยใช้หลักการสบายตา ใจกว้างสร้างสรรค์และให้สัมผัสที่อบอุ่น

จากแนวทางในการส่งเสริมความคิดสร้างสรรค์ให้แก่เด็กนั้น ครู พ่อ-แม่ และผู้ที่เกี่ยวข้องกับเด็กควรจะต้องมีความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตน สร้างบุคลิกภาพของตนให้เหมาะสมที่จะส่งเสริมเด็ก โดยเฉพาะเมื่อเด็กอยู่ที่โรงเรียน ครูจะเป็นผู้ที่มีบทบาทมากที่สุดในการส่งเสริมให้เด็กมีความคิดสร้างสรรค์ ครูควรมีหลักการ มีวิธีการ มีความอดทนและสร้างบรรยากาศในการจัดกิจกรรม

เพื่อกระตุ้นให้เด็กคิดจินตนาการและแก้ปัญหาด้วยตัวเองและในการจัดกิจกรรมให้เด็กนั้นครูต้องระลึกอยู่เสมอว่า เด็กแต่ละคนมาจากสิ่งแวดล้อมที่ต่างกันและมีระดับความสามารถที่แตกต่างกัน

การบริหารและการจัดการศึกษาในสถานศึกษาเอกชน

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 (กระทรวงศึกษาธิการ, 2540 : 21) ได้กำหนดแนวนโยบายพื้นฐานแห่งรัฐให้รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม เนื่องจากการศึกษาเป็นกระบวนการในการพัฒนาคนให้มีความรู้ ความสามารถ ความคิดและทักษะ รวมทั้งเป็นกระบวนการที่สร้างสมองค์ความรู้ สามารถสร้างสังคมแห่งการเรียนรู้ และสามารถพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนได้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ทุกหน่วยของสังคมจะต้องตระหนักและดำเนินการให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์ที่กฎหมายกำหนด และจากการศึกษาวิเคราะห์ทิศทางแนวโน้มของสังคมโลกและสังคมไทย จะเห็นว่ามี การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วในกระแสโลกาภิวัตน์ ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง วัฒนธรรม และวิทยาการใหม่ๆ โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงต่างๆ จะมีผลกระทบต่อพัฒนาการศึกษาทั้งสิ้น การศึกษาจึงต้องปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง ประกอบกับการวิเคราะห์สภาพการจัดการศึกษาเอกชน เห็นว่าการจัดการศึกษาเอกชนแม้จะสามารถพัฒนาไปได้ดีในระดับหนึ่งแต่ก็ยังมีประสบปัญหาบางประการที่จำเป็นต้องแก้ไขให้เบาบางหรือหมดไป ซึ่งจะต้องมีการปรับปรุงและพัฒนาองค์กร บุคลากร การบริหารการจัดการ กฎหมาย ระเบียบต่างๆ ให้สามารถบริการทางการศึกษาได้หลากหลายรูปแบบโดยใช้เทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้ในการบริหารและการจัดการเรียนการสอน การให้ความเป็นอิสระ คล่องตัวในการบริหารจัดการ ได้รับการประเมินคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อให้เป็นที่ยอมรับและยอมรับของผู้ใช้บริการ ผู้บริหารและครูต้องได้รับการพัฒนาสู่มาตรฐานวิชาชีพ ทั้งนี้เพื่อให้สอดคล้องกับกระแสสังคมและเศรษฐกิจที่เปิดกว้าง โดยมีวิสัยทัศน์จัดการศึกษาเพื่อสังคมไทยเท่านั้น แต่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อมุ่งสู่สังคมโลก ในการที่ไทยจะเป็นศูนย์กลางในหลายๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านการบริการ การท่องเที่ยว การค้าขาย อุตสาหกรรมอาหาร และการผลิตเครื่องอุปโภคบริโภคเพื่อส่งออกสู่ตลาดโลก จึงมีความจำเป็นต้องกำหนดบทบาทและทิศทางการศึกษาเอกชนให้ชัดเจน เพื่อสามารถเผชิญกับกระแสการเปลี่ยนแปลงและปัญหาที่เกิดขึ้นในอนาคตได้อย่างมีคุณภาพ และดำรงไว้ซึ่งการพัฒนาไปสู่ความก้าวหน้าและมั่นคง โดยกำหนดเป็นวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์และแนวดำเนินงานเพื่อการพัฒนาการศึกษาเอกชน

1. วิสัยทัศน์

“ผู้สำเร็จการศึกษาจะเป็นกลุ่มผู้นำที่มีคุณธรรม มีทักษะเป็นเลิศ ก้าวทันสังคมโลก สถานศึกษาเอกชนเป็นทางเลือกที่มีมาตรฐานทางวิชาการและวิชาชีพ บริหารแบบมืออาชีพ มีเครือข่าย

ที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านบริหารและบริการ มีมาตรฐานทัดเทียมระดับสากล ครุมีทักษะการจัดกระบวนการเรียนรู้สูง มีจรรยาบรรณและมั่งคั่งในอาชีพ นโยบาย กฎระเบียบของรัฐเอื้อต่อการจัดการศึกษาเอกชนอย่างแท้จริง”

2. วัตถุประสงค์

เพื่อให้การศึกษาเอกชนมีมาตรฐานการบริการระดับสากล สามารถผลิตบุคลากรที่มีคุณภาพ ความรู้ และมีคุณธรรม เป็นบุคคลที่มีคุณค่าและมีความรับผิดชอบต่องสังคมจึงกำหนดวัตถุประสงค์หลักในการพัฒนาการศึกษาเอกชน ดังนี้

2.1 มุ่งให้ผู้เรียนมีบุคลิกเป็นผู้นำที่มีคุณธรรม สังคมยกย่อง และให้การยอมรับทักษะในการเรียนรู้ด้านวิชาการและวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง รับผิดชอบต่องสังคม มีสำนึกในความเป็นไทย รู้จักดำรงชีวิตอย่างมีคุณค่า มีสุขภาพที่ดี ปลอดภัยจากอบายมุขและสิ่งเสพติด

2.2 มุ่งพัฒนาระบบและบุคลากรฝ่ายบริหารให้เป็นระดับมืออาชีพเพื่อสนองความต้องการของสังคมที่เน้นคุณภาพระดับสากล ให้บริการความรู้ การจัดสภาพแวดล้อมสิ่งอำนวยความสะดวกที่เอื้อต่อการเรียนรู้และการปลูกฝังคุณลักษณะที่พึงประสงค์แก่ผู้เรียน

2.3 มุ่งให้บุคลากรทางการศึกษาเอกชนได้รับการพัฒนาความสามารถอย่างต่อเนื่อง มีความมั่นคงในอาชีพ และสามารถดำรงไว้ซึ่งจรรยาบรรณแห่งวิชาชีพ และเป็นบุคคลตัวอย่างด้านคุณธรรมได้

2.4 มุ่งปรับนโยบาย กฎ ระเบียบของรัฐให้เอื้อต่อการส่งเสริมและอุดหนุนการลงทุนและการจัดการศึกษาเอกชนที่มีอิสระและคล่องตัวในการบริหารจัดการ การสร้างเครือข่ายที่เอื้อต่อการพัฒนาด้านบริหารและบริการ เพื่อให้เอกชนสามารถสร้างมาตรฐานการบริการระดับสูง

3. ยุทธศาสตร์การพัฒนาด้านต่างๆ

ยุทธศาสตร์พัฒนาบริการการศึกษา : เร่งส่งเสริมให้สถานศึกษาเอกชนจัดบริการการศึกษาที่มีหลักสูตรหลากหลาย ทั้งหลักสูตรในประเทศและหลักสูตรต่างประเทศโดยมีการเน้นทักษะการใช้ภาษาอังกฤษ วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และเทคโนโลยีเพื่อการประกอบอาชีพ และการเรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งวิชาเสริมเฉพาะทาง โดยเน้นการใช้เทคโนโลยีการเรียนรู้ และเสริมสร้างประสิทธิภาพการพัฒนาผู้เรียนที่มีศักยภาพจำกัดสู่มาตรฐานของประเทศและเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ทั้งนี้ต้องปลูกฝังให้ผู้เรียนมีความเป็นผู้นำ มีคุณธรรม มีความรับผิดชอบต่อสังคม

ยุทธศาสตร์ระดับทรัพยากร : เพิ่มประสิทธิภาพการดำเนินงานอุดหนุน และการให้กู้ยืมเงินสำหรับผู้เรียนให้เกิดความเป็นธรรมเพื่อเอื้อต่อการจัดการศึกษาอย่างมีคุณภาพ และให้มีการระดมทุนจากสังคม รวมทั้งนำเทคโนโลยีพื้นบ้านและภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ ตลอดทั้งสถานศึกษาต้องร่วมมือกับชุมชนในการพัฒนาท้องถิ่น

ยุทธศาสตร์ส่งเสริมการประสานงาน : ปรับกระบวนการประสานงานกับหน่วยงานรัฐที่จัดการศึกษาให้ปฏิบัติตามนโยบายอย่างจริงจัง โดยมีการกำกับ ติดตามอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง แนวทางพัฒนาการบริหารจัดการด้านบุคลากรและสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่อง

การพัฒนาการบริหารจัดการด้านบุคลากรและสถานศึกษาให้มีคุณภาพอย่างเป็นระบบและต่อเนื่องนั้น มีปัจจัยที่เอื้อต่อการบริหารจัดการสถานศึกษาให้มีคุณภาพหลายประการ กล่าวคือ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เปิดโอกาสให้เอกชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาได้ทุกระดับทุกประเภท โดยรัฐให้การสนับสนุนด้านเงินอุดหนุน และสิทธิประโยชน์ต่างๆ มีระบบประกันคุณภาพ มีกองทุนกู้ยืมดอกเบี้ยต่ำ กองทุนพัฒนาครูและบุคลากรทางการศึกษา มีองค์วิชาชีพครู และมีการจัดสรรความถี่เพื่อการศึกษา ในขณะเดียวกัน การบริหารจัดการสถานศึกษาเอกชนก็จะมีอิสระและความคล่องตัว นอกจากนั้นครูเอาใจใส่และรับผิดชอบในการจัดการเรียนการสอนและให้ความร่วมมือด้านการบริหาร สถานศึกษาสามารถปรับเปลี่ยนและนำเทคโนโลยีที่ทันสมัยมาใช้ในการบริหารได้รวดเร็ว และมีการสร้างเครือข่ายด้านเทคโนโลยีร่วมกัน มีการสร้างเครือข่ายระหว่างสถานศึกษาของรัฐและเอกชน การเชื่อมโยงการศึกษาไทยกับการศึกษาสากล รวมบุคลากรของรัฐที่มีส่วนส่งเสริมสนับสนุนสถานศึกษาเอกชนส่วนใหญ่เป็นผู้มีประสบการณ์ และเข้าใจธรรมชาติของสถานศึกษาเอกชน

การจัดการศึกษาด้านบุคลากร

1. บทบาทหน้าที่ของบุคลากร

มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมราช (2540 : 81) ได้กล่าวถึงบทบาทหน้าที่ครูผู้สอนในระดับก่อนประถมศึกษาไว้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์การเตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียนให้บรรลุจุดมุ่งหมายของการเรียนการสอนนักเรียนระดับก่อนประถมศึกษาตามที่กำหนดไว้ในแนวการจัดประสบการณ์และแผนการจัดประสบการณ์

2. จัดห้องเรียนให้เอื้อต่อการจัดประสบการณ์เตรียมความพร้อมสำหรับนักเรียน

3. สร้างบรรยากาศในห้องเรียน จูงใจให้นักเรียนมาเรียน

4. ศึกษาพฤติกรรมและพัฒนาการของนักเรียน

5. วัดและประเมินผลความพร้อมทางการเรียนของนักเรียน

เมื่อพิจารณาถึงภารกิจของครูผู้สอนในระดับก่อนประถมศึกษาแล้ว จะเห็นได้ว่าภารกิจดังกล่าวมีความเกี่ยวข้องกับประสบการณ์ทางการสอนของครูเป็นอย่างยิ่ง ทั้งนี้ครูที่มีประสบการณ์ทางการสอนมากจะเป็นผู้มีความรู้และความเข้าใจในจิตวิทยาของเด็กในระดับปฐมวัย เข้าใจในเทคนิค

และวิธีการจัดการเรียนการสอนแก่เด็กในระดับนี้ สิ่งเหล่านี้คือองค์ประกอบสำคัญที่จะทำให้เด็กเกิดความพร้อมที่จะเข้าเรียนในระดับประถมศึกษาต่อไป

ดังนั้นประสิทธิภาพของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการในระดับก่อนประถมศึกษา สหวนกับประสิทธิภาพของครูในการจัดการเรียนการสอนให้แก่นักเรียน จึงเป็นสิ่งสำคัญและเอื้ออำนวยให้การจัดการศึกษาในระดับก่อนประถมศึกษาบรรลุเป้าหมายตามที่มุ่งหวังไว้อย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ประสิทธิภาพจะเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดกรอบแนวทางดำเนินงานวิธีการปฏิบัติของผู้บริหารและครู ประสิทธิภาพทั้งของผู้บริหารและครูในการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาจึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการพัฒนาคุณภาพในการจัดการศึกษาของโรงเรียน โดยตรงและสำคัญไม่น้อยไปกว่าปัจจัยอื่นๆ เลย

2. การพัฒนาบุคลากร

อรุณี หรดาล (2537 : 35) กล่าวว่า การพัฒนาบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัย สามารถจัดได้หลายรูปแบบ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายอย่าง เช่น พื้นฐานเดิมของบุคลากร จุดมุ่งหมายของการพัฒนา ความต้องการของสถานศึกษาปฐมวัย งบประมาณ หรือการสนับสนุนจากผู้บริหาร ฯลฯ รูปแบบทั่วไปของการพัฒนาบุคลากรอาจจัดได้ 4 รูปแบบ คือ

1. การฝึกอบรม เป็นการให้ความรู้ ความเข้าใจหรือแนวความคิดเฉพาะเรื่อง เช่น การจัดมุมความสนใจ เทคนิคการใช้คำถาม การประเมินพัฒนาการและความพร้อมเด็ก ฯลฯ การจัดฝึกอบรมเพื่อให้ความรู้เพิ่มเติมในเรื่องใดเรื่องหนึ่งนี้สามารถทำได้ 3 วิธี คือ วิธีแรก สถานศึกษาปฐมวัยอาจจัดเอง ถ้าต้องการพัฒนาครูปฐมวัยทั้งโรงเรียน ซึ่งควรมีจำนวนไม่ต่ำกว่า 10-15 คน เพราะการฝึกอบรมสามารถจัดทำได้ง่าย และไม่เปลืองค่าใช้จ่าย วิธีที่สอง คือ กลุ่มโรงเรียนร่วมกันจัดขึ้น โดยการกำหนดหัวข้อเรื่องฝึกอบรมให้สนองต่อความต้องการและความสนใจของคณะครูปฐมวัยส่วนใหญ่ภายในกลุ่มเดียวกัน และวิธีที่สาม คือ การเข้าร่วมกับหน่วยงานอื่น เช่น กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข สมาคมอนุบาลศึกษาแห่งประเทศไทยฯ สถาบันอุดมศึกษา ฯลฯ การพัฒนาบุคลากรโดยใช้วิธีฝึกอบรมไม่ว่าวิธีใด มีสิ่งสำคัญที่ผู้จัดจะต้องให้ความสนใจเป็นพิเศษคือวิทยากรที่เชิญมาให้ความรู้ความต้องการเป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถเฉพาะด้านและต้องเป็นผู้ที่คณะครูเข้ารับการฝึกอบรมมีความเชื่อถือ ศรัทธา จึงจะทำให้การฝึกอบรมบรรลุเป้าหมายที่ได้ตั้งเอาไว้

2. การจัดประชุมเชิงปฏิบัติการ เป็นการให้ความรู้และแนวคิดควบคู่ไปกับการให้บุคลากร ได้ลงมือปฏิบัติ เช่น การประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับการผลิตสื่อ การประชุมเชิงปฏิบัติการความรู้ที่ได้ไปใช้ปฏิบัติได้จริง เพราะได้ฝึกปฏิบัติขณะที่เข้าประชุม

3. การศึกษาดูงาน เป็นการเปิดโอกาสให้บุคลากร ได้ศึกษาและดูเทคนิคและวิธีการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษาปฐมวัยอื่นที่มีผลงานดีเด่น และเป็นที่ยอมรับของบุคคลในวงวิชาการปฐมวัยศึกษา เช่น สถานศึกษาปฐมวัยที่ประสบความสำเร็จด้านการให้ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วม

ในการจัดกิจกรรมและประสบการณ์ ฯลฯ การศึกษาดูงานนี้ส่วนมากจะให้คณะครูไปกันเป็นกลุ่ม กล่าวคือ อาจให้ครูทุกคนไปหรือส่งตัวแทนไป โดยการติดต่อขอความร่วมมือจากสถานศึกษา ปรุณวัยที่จะไปศึกษาดูงานล่วงหน้า ซึ่งสถานศึกษาดังกล่าวอาจอยู่ในกลุ่มโรงเรียนเดียวกันหรืออาจอยู่ต่างจังหวัดก็ได้ การศึกษาดูงานที่จะให้ผลควรมีแนวทางในการปฏิบัติ ดังนี้

3.1 ก่อนการเดินทางควรบอกให้บุคลากรทราบถึงสถานที่ที่จะไปศึกษาดูงาน จุดมุ่งหมายของการดูงานและบอกให้ทราบถึงประเด็นที่ต้องการให้บุคลากรศึกษาดูงาน

3.2 สิ่งที่ควรปฏิบัติขณะดูงาน เช่น การจดบันทึก การถ่ายภาพ หรือถ่ายสไลด์

3.3 การประเมินผลการศึกษาดูงาน ซึ่งอาจทำได้หลายรูปแบบ เช่นการอภิปรายซักถาม ความรู้ที่ได้หรือการสรุปเขียนบันทึก ฯลฯ

4. การศึกษาต่อ เป็นรูปแบบหนึ่งของการพัฒนาบุคลากรที่จะช่วยให้บุคลากรได้รับความรู้ ความสามารถ และแนวความคิดใหม่ๆ รวมทั้งได้เพิ่มวุฒิการศึกษาด้วย การศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาทั่วไป การเข้าโครงการอบรมบุคลากรประจำการที่สถาบันอุดมศึกษาหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้จัดขึ้น ฯลฯ

บุคลากรและบุคคลที่เกี่ยวข้องในโรงเรียนและศูนย์ปฐมวัยศึกษา ซึ่งได้แก่ ผู้บริหาร ครูที่เลี้ยง ฯลฯ ล้วนเป็นบุคคลที่มีอิทธิพลต่อเด็กทั้งสิ้น ดังนั้น การคัดเลือก การเตรียมและการพัฒนาบุคลากรจึงเป็นกระบวนการที่สำคัญ โดยเฉพาะผู้บริหารจะต้องเข้าใจถึงวิธีการคัดเลือกครูที่จะมาสอนเด็กอนุบาลว่าควรมีคุณสมบัติที่สำคัญอะไรบ้าง เมื่อได้ครูแล้วจะมีวิธีการเตรียมครูก่อนที่จะสอนอย่างไร และมีวิธีการพัฒนาครูอย่างไรให้มีความสามารถในการจัดการเรียนการสอนให้กับเด็กอนุบาลและมีความกระตือรือร้นในการศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมอยู่ตลอดเวลา

การจัดการศึกษาด้านหลักสูตรและการบริหารหลักสูตร

1. หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

หลักสำคัญในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จะต้องยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูควบคู่กับการให้การศึกษาโดยคำนึงถึงความสนใจและความต้องการของเด็กทุกคน ทั้งเด็กปกติเด็กที่มีความสามารถพิเศษ และเด็กที่มีความบกพร่องทางร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา รวมทั้งการสื่อสารและการเรียนรู้เพื่อให้เด็กแต่ละคนมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของพัฒนาการสูงสุดตามศักยภาพและนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน ได้อย่างมีความสุขเป็นคนดีและคนเก่งของสังคม

สาระสำคัญของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กรมวิชาการกระทรวง
ศึกษาธิการ (2546 : 7-14) ประกอบด้วย

1.1 หลักการ

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 กล่าวว่าเด็กทุกคนจะได้รับการอบรม
เลี้ยงดูและส่งเสริมพัฒนาการตลอดจนการเรียนรู้ที่เหมาะสม ด้วยปฏิสัมพันธ์ที่ดีระหว่างเด็ก
กับพ่อแม่ เด็กกับผู้เลี้ยงดู หรือบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา
เด็กปฐมวัยเพื่อให้เด็กมีโอกาสพัฒนาตนเองตามลำดับขั้นของการพัฒนาการทุกด้านอย่างสมดุลและ
เต็มตามศักยภาพโดยกำหนดหลักการ ดังนี้

1.1.1 ส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้และพัฒนาการที่ครอบคลุมเด็กปฐมวัยทุก
ประเภท

1.1.2 ยึดหลักการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษาที่เน้นเด็กเป็นสำคัญ โดยคำนึงถึง
ความแตกต่างระหว่างบุคคล และวิถีชีวิตของเด็กตามบริบทของชุมชน สังคมและวัฒนธรรมไทย

1.1.3 พัฒนาเด็กโดยองค์รวมผ่านการเล่นและกิจกรรมที่เหมาะสมกับวัย

1.1.4 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้สามารถดำรงชีวิตประจำวันมีคุณภาพ
และมีความสุข

1.1.5 ประสานความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษาในการ
พัฒนาเด็ก

1.2 จุดมุ่งหมาย

หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย มุ่งให้เด็กมีพัฒนาการที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ
และความแตกต่างระหว่างบุคคล ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เมื่อเด็ก
จบการศึกษาระดับปฐมวัย เด็กบรรลุตามมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในจุดหมาย
12 ข้อ คุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะครอบคลุม
พัฒนาการด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ดังนี้

1.2.1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัย และสุขนิสัยที่ดี

1.2.2 สัมพันธ์กันกล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว
และประสาน

1.2.3 มีสุขภาพจิตดี และมีความสุข

1.2.4 มีคุณธรรม จริยธรรม และจิตใจที่ดีงาม

1.2.5 แสดงออกทางศิลปะ คนตรี การเคลื่อนไหว และรักการออกกำลังกาย

1.2.6 ช่วยเหลือตนเองได้เหมาะสมกับวัย

1.2.7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย

1.2.8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคมในระบบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

1.2.9 ใช้ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย

1.2.10 มีความสามารถในการคิดและการแก้ปัญหาได้เหมาะสมกับวัย

1.2.11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์

1.2.12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีทักษะในการแสวงหาความรู้

1.3 โครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปตามหลักการ จุดหมายที่กำหนดไว้ให้สถานศึกษาและผู้เกี่ยวข้องกับการอบรมเลี้ยงดู จึงกำหนดโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ดังแสดงไว้ในตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐม พุทธศักราช 2546		
ช่วงอายุ	อายุต่ำกว่า 3 ปี	
สาระการเรียนรู้	อายุ 3 - 5 ปี	
	ประสบการณ์สำคัญ	สาระที่ควรเรียนรู้
	☐ ด้านร่างกาย	☐ เรื่องราวเกี่ยวกับตัวเด็ก
	☐ ด้านอารมณ์และจิตใจ	☐ เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก
	☐ ด้านสังคม	☐ ธรรมชาติรอบตัว
	☐ ด้านสติปัญญา	☐ สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก
ระยะเวลาเรียน	ขึ้นอยู่กับอายุเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและรับการศึกษา	

(กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ, 2546 : 14)

โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยอธิบายเพิ่มเติมไว้ ดังนี้

1. การจัดกลุ่มเด็ก ให้ยึดอายุเป็นหลักและอาจเรียกชื่อแตกต่างกันไปตามหน่วยงานที่รับผิดชอบดูแล เช่น กลุ่มเด็กที่มีอายุ 3 ปีอาจเรียกชื่อ อนุบาล 1 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 4 ปี อาจเรียกชื่อ อนุบาล 2 กลุ่มเด็กที่มีอายุ 5 ปี อาจเรียกชื่ออนุบาล 3 หรือเด็กเล็ก

2. ระยะเวลาเรียน ใช้เวลาในการจัดประสบการณ์ให้กับเด็ก 1-3 ปี การศึกษาโดยประมาณ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับอายุของเด็กที่เริ่มเข้ารับการอบรมเลี้ยงดูและให้การศึกษา

3. สารการเรียนรู้ สารการเรียนรู้ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยสำหรับเด็กอายุ 3 - 5 ปี ประกอบด้วย 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญและสาระที่ควรเรียนรู้ ทั้งสองส่วนใช้เป็นสื่อกลางในการจัดประสบการณ์ เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม และสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยผู้สอนหรือผู้จัดการศึกษา อาจจัดในรูปแบบหน่วยการสอนแบบบูรณาการหรือเลือกใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับเด็กปฐมวัย รวมทั้งต้องสอดคล้องกับปรัชญาและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยด้วย

จากโครงสร้างของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 จะเห็นได้ว่าเป็นการจัดมวลประสบการณ์ให้กับเด็กในด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคมและสติปัญญา เพื่อให้เด็กสามารถพัฒนาศักยภาพของตน ภายใต้บริบทสังคม วัฒนธรรม ซึ่งเป็นการวางรากฐานของชีวิตให้เด็กพัฒนาไปสู่ความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เกิดคุณค่ากับตนเองและสังคม

2. ความหมายของหลักสูตร

คำว่า หลักสูตร มีผู้ให้ความหมายไว้ดังนี้

ธำรง บัวศรี (2531 : 7) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง แผนซึ่งได้ออกแบบจัดทำขึ้นเพื่อแสดงถึงจุดหมายการจัดเนื้อหากิจกรรมและมวลประสบการณ์ในแต่ละโปรแกรมการศึกษาเพื่อให้ผู้เรียนมีพัฒนาการในด้านต่างๆ ตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดไว้

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 46) กล่าวว่า หลักสูตร เป็นมวลประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดเตรียมไว้ ให้เด็กได้มีส่วนร่วมอย่างกระตือรือร้น เพื่อให้เด็กได้พัฒนาทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคมและสติปัญญา มวลประสบการณ์นั้นเอื้อต่อการให้เด็กได้มีปฏิสัมพันธ์กับวัตถุ สิ่งของ บุคคล และเหตุการณ์ต่างๆ ในสิ่งแวดล้อมที่มีการวางแผนไว้

สันติ บุญภิรมย์ (2547 : 37) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวลประสบการณ์ทั้งหมดที่ทางโรงเรียนกำหนดให้มีขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นแนวทางในการจัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียน (นักเรียน) ได้บรรลุไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาแต่ละระดับในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความเจริญงอกงามภายใต้การดำเนินการของผู้สอน (ครู-อาจารย์)

สมนึก ธาตุทอง (2548 : 4) กล่าวว่า หลักสูตร คือ การบูรณาการศิลปะการเรียนรู้และมวลประสบการณ์ต่างๆ เข้าด้วยกัน ซึ่งสามารถนำไปสู่การจัดกิจกรรมการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นไปตามสิ่งที่สังคมคาดหวัง และมีการกำหนดผลงานไว้ล่วงหน้าโดยสามารถปรับปรุงพัฒนาให้เอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนได้มีความรู้ ความสามารถสูงสุดตามศักยภาพของแต่ละบุคคล

กอร์ดอน (Gordon, 1989 : 350) กล่าวว่า หลักสูตร คือ เนื้อหาสาระที่เด็กจะต้องเรียนรู้ กระบวนการที่ทำให้เด็กบรรลุเป้าหมายของหลักสูตรหรือสิ่งที่ครูจะต้องทำเพื่อเด็กไปสู่เป้าหมายที่ตั้งไว้ หรือเป็นการอธิบายเกี่ยวกับการสอนและการเรียนรู้ของเด็ก

เคลลี (Kelly, 1999 : 2-3) ได้ให้ความหมายของหลักสูตรว่า หมายถึง ข้อความที่แสดงถึง ความคิดรวบยอดเกี่ยวกับสาขาวิชาเรียนที่สถาบันการศึกษาได้วางแผนไว้เท่ากับว่าหลักสูตรจะเกี่ยวข้องกับ เรื่องการวางแผนสาระสำคัญและองค์ความรู้ที่ผู้เรียนจะได้รับจากการสอน

จากความหมายของหลักสูตรที่กล่าวมา สรุปได้ว่า หลักสูตรเป็นมวลประสบการณ์ทั้งหมด ที่ทางโรงเรียนกำหนดให้มีขึ้น สำหรับเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้แก่ผู้เรียนเพื่อพัฒนาผู้เรียน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญาให้เป็นไปตามจุดหมายที่กำหนดไว้

3. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัย สถานศึกษาต้องคำนึงถึงความสอดคล้องกับ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ที่กำหนดมาตรฐานคุณลักษณะที่พึงประสงค์ คุณลักษณะ ตามวัย สาระการเรียนรู้ การจัดประสบการณ์ การสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ ซึ่งเด็กต้องได้รับการพัฒนาอย่างเต็มศักยภาพ ต้องตอบสนองต่อความต้องการ พื้นฐานของเด็กปฐมวัย สถานศึกษาและชุมชน สถานศึกษาสามารถดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ระดับปฐมวัย โดยการศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและเอกสารหลักสูตรอื่นๆ รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับเด็ก ครอบครัว สภาพปัจจุบัน ปัญหาความต้องการของชุมชนและ การเปลี่ยนแปลงของสังคม ซึ่งมีแนวทางในการดำเนินการดังนี้ (กรมวิชาการ, 2546 : 35-38)

3.1 ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง

เป็นการกำหนดข้อมูลทั่วไปของสถานศึกษา หมายถึง การที่สถานศึกษาเขียนระบุ ประวัติ ความเป็นมาของโรงเรียน สถานที่ตั้ง จำนวนเนื้อที่ อาคาร สภาพต่างๆ ไปของเด็ก ครู ชุมชน ระบบการบริหารและข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนอื่นๆ ที่เห็นว่ามีมีความสำคัญ และควรปรากฏ อยู่ในเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน

3.2 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของ สถานศึกษา

ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน หมายถึง ความเชื่อ หลักการ อุดมการณ์ แนวคิด หลักในการจัดการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน โรงเรียนเชื่อว่าเด็กปฐมวัยเรียนรู้ได้อย่างไร หลักการ ในการพัฒนาเด็กเป็นอย่างไร คุณลักษณะของเด็กในอุดมการณ์ในความเห็นของโรงเรียนเป็นอย่างไร

ปรัชญาการศึกษาของโรงเรียนที่มีอยู่แล้วกับปรัชญาการศึกษาปฐมวัยจะสอดคล้อง เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพียงแต่ปรัชญาการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนต้องกำหนดให้ชัดเจน เพื่อจะ ชี้ชัดให้เห็นถึงแนวคิด ความเชื่อและหลักการจัดการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น

วิสัยทัศน์ หมายถึง เจตนาารมณ์ อุดมการณ์ ความเชื่อของสถานศึกษาที่คาดหวังจะพัฒนา เด็กปฐมวัยให้มีพฤติกรรมที่พึงประสงค์ ซึ่งเป็นการคิดไปข้างหน้าอย่างมีเอกลักษณ์เมื่อกำหนดวิสัยทัศน์ สถานศึกษาควรระบุสัญลักษณ์ของเด็กที่สถานศึกษาต้องการให้เห็นว่ามีลักษณะอย่างไร พยายามเขียนให้ชัดเจนสอดคล้องกับปรัชญาของสถานศึกษา สภาพปัจจุบันและแนวโน้มของสังคมรวมทั้ง ความต้องการพื้นฐานของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

ภารกิจ หมายถึง งานหรือกิจกรรมที่สถานศึกษาต้องปฏิบัติ เพื่อให้วิสัยทัศน์ของโรงเรียนปรากฏเป็นจริง วิธีการเขียนสถานศึกษาควรระบุกิจกรรมที่จำเป็นต้องทำ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ เพื่อสะท้อนกรอบความคิดในการทำงาน และการปฏิบัติงานของสถานศึกษา

เป้าหมาย หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือจุดหมายที่สถานศึกษาคาดหวังให้เกิดกับเด็กปฐมวัย ตามภาระงานหรือกิจกรรมที่ปฏิบัติ สถานศึกษาเขียนระบุเป้าหมายให้สอดคล้องกับภารกิจให้ค่อนข้างชัดเจนว่าต้องการอย่างไร เป้าหมายที่ดีควรมีการระบุเป้าหมายทั้งเชิงปริมาณและคุณภาพ

3.3 การกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์และคุณลักษณะตามวัย

3.3.1 การกำหนดลักษณะที่พึงประสงค์

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง พฤติกรรมหรือความสามารถโดยรวมตามพัฒนาการทั้ง 4 ด้านของเด็ก ที่สถานศึกษาคาดหวังให้เกิดขึ้นกับเด็กอายุ 3-5 ปี หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์ที่เหมาะสมตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยที่โรงเรียนกำหนด

การกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา ควรพิจารณามาตรฐานที่เป็นคุณลักษณะที่พึงประสงค์ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 เป็นหลักเพราะเป็นมาตรฐานกลางที่ต้องให้เด็กไทยมีคุณลักษณะที่พึงประสงค์ดังที่กำหนดไว้ นั่นคือ โรงเรียนควรจะต้องกำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของเด็กให้เป็นไปตามหลักสูตรแกนกลาง และหลังจากนั้นจึงพิจารณาว่าโรงเรียนมีลักษณะเฉพาะหรือมีเอกลักษณ์ที่เป็นของโรงเรียนอย่างไร โรงเรียนมุ่งเน้นคุณลักษณะที่ต้องการให้เกิดกับเด็กเป็นพิเศษอย่างไร ก็กำหนดคุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่เป็นส่วนของโรงเรียนเพิ่มเติมแต่ต้องสอดคล้องเป็นไปตามหลักการของการจัดการศึกษาปฐมวัยโรงเรียนที่พิจารณาแล้วเห็นว่า คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางเป็นมาตรฐานทั้ง 12 ประการ ครอบคลุมและสอดคล้องกับลักษณะของโรงเรียนแล้วจะใช้คุณลักษณะที่พึงประสงค์ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางก็ได้

3.3.2 การกำหนดคุณลักษณะตามวัย

คุณลักษณะตามวัยเป็นความสามารถตามวัยหรือพัฒนาการตามธรรมชาติเมื่อเด็กอายุถึงวัยนั้นๆ โรงเรียนควรกำหนดคุณลักษณะตามวัยของเด็ก เพื่อให้ครูเข้าใจคุณลักษณะตามวัยของเด็กและนำไปจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กแต่ละวัยได้อย่างถูกต้องเหมาะสม ขณะเดียวกันครูจะ

ต้องสังเกตเด็กแต่ละคนซึ่งมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพื่อนำข้อมูลไปช่วยในการพัฒนาเด็กให้เต็มความสามารถและศักยภาพ

3.4 กำหนดโครงสร้างหลักสูตรสถานศึกษาแต่ละช่วงชั้น และสัดส่วนเวลาเรียน

ระยะเวลาเรียน หมายถึง ช่วงระยะเวลาที่สถานศึกษาจัดการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็กอายุ 3-5 ปี ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียนระยะเวลาของการจัดการศึกษาปฐมวัยในแต่ละหน่วยงานในแต่ละโรงเรียนมีความแตกต่างกัน ขึ้นอยู่กับข้อกำหนดของโรงเรียนนั้นๆ เช่น บางโรงเรียนเปิดสอน 3 ปีการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 3-5 ปี บางโรงเรียนเปิดสอน 2 ปีการศึกษาสำหรับเด็กอายุ 4-5 ปี หรือบางโรงเรียนเปิดสอนการศึกษาปฐมวัยเพียง 1 ปีสำหรับเด็กอายุ 5 ปี เป็นต้น ดังนั้นในส่วนของการกำหนดระยะเวลาเรียนนี้ ควรเขียนระบุระยะเวลาในการจัดการศึกษาปฐมวัยไว้ตามแนวการจัดประสบการณ์ของหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

3.5 กำหนดผลการเรียนรู้ที่คาดหวังและสาระการเรียนรู้รายปีหรือรายภาค

สาระการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยใช้เป็นสื่อกลางในการจัดกิจกรรม เพื่อส่งเสริมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคมและสติปัญญา ซึ่งจำเป็นต่อการพัฒนาเด็กให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์สาระการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัย ประกอบด้วย องค์ความรู้ ทักษะหรือกระบวนการและค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม

องค์ความรู้ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวกับตัวเด็ก บุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว และสิ่งต่างๆ รอบตัวเด็กที่เด็กมีโอกาสใกล้ชิดหรือมีปฏิสัมพันธ์ในชีวิตประจำวันและเป็นสิ่ง que เด็กสนใจจะไม่เน้นเนื้อหาการท่องจำ

ทักษะหรือกระบวนการ หมายถึง การบูรณาการทักษะที่สำคัญและจำเป็นสำหรับเด็กเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของสาระการเรียนรู้ ทักษะดังกล่าว เช่น ทักษะการเคลื่อนไหว ทักษะทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการใช้ภาษา คณิตศาสตร์และวิทยาศาสตร์ เป็นต้น

ค่านิยม คุณธรรม จริยธรรม หมายถึง การปลูกฝังให้เด็กเกิดเจตคติที่ดี มีค่านิยมที่พึงประสงค์ เช่น ความรู้สึกที่ดีต่อตนเองและผู้อื่น รักการเรียนรู้ รักธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม มีคุณธรรมและจริยธรรมที่เหมาะสมกับวัย

สาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 หรือหลักสูตรแกนกลางกำหนดเป็น 2 ส่วน คือ ประสบการณ์สำคัญ และสาระที่ควรเรียนรู้ ซึ่งใช้สำหรับจัดกิจกรรมให้กับเด็กปฐมวัยทั้ง 3 ระดับอายุ คือ ใช้กับทั้งเด็กอนุบาล 1 อนุบาล 2 อนุบาล 3

ประสบการณ์สำคัญเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งสำหรับการพัฒนาเด็ก หากเด็กได้รับประสบการณ์เหล่านี้แล้วจะช่วยทำให้เด็กเกิดทักษะที่สำคัญสำหรับการสร้างองค์ความรู้ และจะเป็นโอกาสสำคัญที่สามารถปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรม ไปพร้อมๆ กัน ซึ่งหลักสูตรแกนกลางกำหนดประสบการณ์สำคัญ 4 ด้าน

สาระที่ควรเรียนรู้เป็นเรื่องราวรอบตัวเด็กที่นำมาเป็นสื่อในการจัดกิจกรรมให้เด็กเกิดการเรียนรู้ไม่เน้นการท่องจำเนื้อหา หลักสูตรแกนกลางกำหนดหัวข้อใหญ่ๆไว้ให้ 4 หัวข้อ คือ เรื่องราวที่เกี่ยวข้องกับตัวเด็ก เรื่องราวเกี่ยวกับบุคคลและสถานที่แวดล้อมเด็ก ธรรมชาติรอบตัว สิ่งต่างๆ รอบตัวเด็ก ครูสามารถกำหนดรายละเอียดขึ้นเองให้สอดคล้องกับวัย ความต้องการ และความสนใจของเด็ก

ดังนั้น การจัดทำสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาจึงเป็นการศึกษาวิเคราะห์ ทำความเข้าใจ และพิจารณาสาระการเรียนรู้ที่กำหนดไว้ในหลักสูตรแกนกลางตามที่ได้กล่าวข้างต้นแล้วกำหนดเป็นสาระการเรียนรู้ในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของโรงเรียน

3.6 การกำหนดแนวทางจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การจัดประสบการณ์ หมายถึง กระบวนการเรียนการสอนที่ให้แก่เด็กอายุ 3-5 ปี มีโอกาสได้กระทำกิจกรรมด้วยตนเอง กิจกรรมการเรียนรู้จะไม่จัดเป็นรายวิชา แต่จัดในรูปของกิจกรรมบูรณาการผ่านการเล่น เพื่อให้เด็กเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เกิดความรู้ ทักษะ คุณธรรม จริยธรรม รวมทั้งเกิดการพัฒนาร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคม และสติปัญญา

ในส่วนนี้ให้สถานศึกษาเขียนระบุหลักการ แนวทาง หรือวิธีการในการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาเด็ก โดยศึกษาหลักการ แนวทางการจัดประสบการณ์และการจัดกิจกรรมประจำวันจากหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย รวมทั้งเอกสารอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

สถานศึกษาบางแห่งอาจจัดประสบการณ์โดยยึดนวัตกรรมหนึ่งเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพและเหมาะสมกับสถานศึกษา ควรทำการศึกษานวัตกรรมที่นำมาใช้ในสถานศึกษาให้เข้าใจอย่างชัดเจน ในปัจจัย 3 ประการ คือ 1) ความเชื่อ 2) ความเข้าใจทฤษฎี 3) ความสามารถในการนำมาปรับใช้ในสถานศึกษาของตนเองได้

3.7 กำหนดสื่อและแหล่งเรียนรู้

สื่อเป็นเครื่องมือของการเรียนรู้ ทำหน้าที่ถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจ ความรู้สึกเพิ่มทักษะและประสบการณ์ สร้างสถานการณ์การเรียนรู้ให้แก่ผู้เรียน กระตุ้นให้เกิดการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ - จิตใจ สังคมและสติปัญญา ตลอดจนสร้างเสริมคุณธรรม จริยธรรมและค่านิยมให้แก่เด็ก

การกำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้ในหลักสูตรของสถานศึกษาควรระบุสื่อและแหล่งการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงที่สถานศึกษาใช้ โดยคำนึงถึงความหลากหลายปลอดภัยและสอดคล้องกับการจัดประสบการณ์

3.8 กำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการ

การประเมินพัฒนาการ หมายถึง การติดตาม รวบรวม สรุปผลการพัฒนา ความสามารถ และการเรียนรู้ของเด็กให้ครอบคลุมพัฒนาการทางด้านร่างกาย อารมณ์-จิตใจ สังคม และสติปัญญา

การกำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาเป็นการระบุถึงหลักการ แนวทาง และวิธีประเมิน เกณฑ์ที่ใช้ในการประเมิน พัฒนาการลักษณะเครื่องมือที่ใช้ในการประเมินพัฒนาการ

3.9 กำหนดแนวทางการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์

แผนการจัดประสบการณ์ หมายถึง การวางแผนขั้นตอนการจัดกิจกรรมต่างๆ ให้แก่เด็กตามแนวทางการจัดประสบการณ์ เพื่อให้บรรลุจุดหมายที่กำหนด

การกำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์ในหลักสูตรของสถานศึกษาควรเขียนระบุถึงขั้นตอนการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ วิธีการนำแผนจัดประสบการณ์ไปใช้โดยยึดคุณลักษณะที่พึงประสงค์สาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น การจัดประสบการณ์ สื่อ และแหล่งเรียนรู้ที่สถานศึกษาเขียนระบุไว้มาเป็นแนวทางในการกำหนดแผนการจัดประสบการณ์

3.10 ภาคผนวก

สถานศึกษาสามารถนำข้อมูลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับหลักการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา ใส่ไว้ในภาคผนวกตามที่เห็นสมควร เช่น รายชื่อคณะกรรมการบริหารสถานศึกษา (ถ้ามี) คำสั่งแต่งตั้ง คณะทำงานรายนามผู้จัดทำ เป็นต้น

จากกระบวนการดังกล่าวข้างต้น สถานศึกษาควรคำนึงว่าสิ่งที่ปรากฏในหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาเป็นสิ่งที่สถานศึกษาจะต้องดำเนินการต่อ เพราะตัวหลักสูตรเองเปรียบเหมือนการคิดลายลักษณ์อักษรอย่างเป็นระบบ ผ่านการพัฒนาอย่างเป็นขั้นเป็นตอนอย่างเป็นกระบวนการที่ชัดเจน ตั้งแต่ปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายจนถึงการนำหลักสูตรสู่การปฏิบัติในชั้นเรียน คือ การจัดทำแผนการจัดประสบการณ์และจัดประสบการณ์ให้กับผู้เรียนซึ่งเป็นกระบวนการที่สำคัญที่สุดหากหลักสูตรที่ผ่านการพัฒนามาอย่างดีแล้ว แต่ไม่ได้นำไปปฏิบัติได้จริง โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับเด็ก หลักสูตรที่ลงทุนลงแรงพัฒนามาด้วยความยากลำบากก็ไม่เกิดผลแต่อย่างใดเลย

ดังนั้น สถานศึกษาจึงต้องมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรให้ประสบความสำเร็จ สถานศึกษาควรใช้ศักยภาพทั้งสถานศึกษาและชุมชนอย่างเต็มที่ เพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อผู้เรียนอย่างแท้จริง ประการสำคัญ หลักสูตรสถานศึกษาจะต้องสามารถบอกให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและบุคคลในชุมชนทราบอย่างชัดเจนว่า สถานศึกษาจัดการศึกษาอย่างไร มีหลักการอะไร ต้องการให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะอย่างไร ใช้สาระการเรียนรู้อะไรบ้างเป็นสื่อกลางให้เด็กเกิดการเรียนรู้ จัดประสบการณ์อย่างไร ประเมินความก้าวหน้าของเด็กและรายงานผลความก้าวหน้าอย่างไร

4. การบริหารหลักสูตร

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน (2546 : 3-8) กล่าวว่า สถานศึกษาต้องสร้างหลักสูตรของตนเอง ซึ่งสถานศึกษาแต่ละแห่งมักมีจุดเน้นหรือจุดเด่นของตนเองปรากฏอยู่ในปรัชญา คำขวัญ วิสัยทัศน์ ภารกิจและเป้าหมายของสถานศึกษานั้นๆ กระบวนการบริหารจัดการที่ผู้บริหาร ครู และผู้ที่เกี่ยวข้องร่วมกันทำหน้าที่พัฒนาหลักสูตร ซึ่งหมายถึงการสร้าง การใช้ และการปรับปรุงหลักสูตร นอกเหนือจากหน้าที่ในการสอน โดยมีกระบวนการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา ประกอบด้วย 7 ภารกิจ ดังนี้

ภารกิจที่ 1 การเตรียมความพร้อมของสถานศึกษา

1. สร้างความตระหนักให้แก่บุคลากร คณะกรรมการบริหารสถานศึกษา บุคลากรในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เพื่อให้ทุกฝ่ายเห็นความสำคัญและความจำเป็นที่ต้องร่วมมือกันบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีแนวทางดำเนินการดังนี้

1.1 จัดทำเอกสารเผยแพร่ที่เกี่ยวกับความรู้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ให้ทุกฝ่ายรับทราบ

1.2 ประชุมชี้แจง/ประชุมปฏิบัติการ เพื่อทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

2. พัฒนาศักยภาพของสถานศึกษาให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีแนวทางดำเนินการดังนี้

2.1 ศึกษาวิเคราะห์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและเอกสารประกอบหลักสูตร

2.2 ศึกษานโยบายและแผนการศึกษาปฐมวัยแห่งชาติ

2.3 ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาและความต้องการของบุคลากร

2.4 จัดอบรม สัมมนา หรือฝึกปฏิบัติตามความต้องการของบุคลากร

2.5 สร้างเครือข่ายและแลกเปลี่ยนประสบการณ์การจัดประสบการณ์การเรียนรู้

3. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารสถานศึกษาและคณะกรรมการอื่น ๆ ตามความจำเป็น มีแนวทางดำเนินการดังนี้

3.1 แต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของสถานศึกษา ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร ครู บุคลากรภายในโรงเรียน ผู้ปกครอง ชุมชน เป็นต้น

4. จัดทำระบบสารสนเทศของสถานศึกษา มีแนวทางดำเนินการดังนี้

4.1 รวบรวมข้อมูลต่างๆ เช่น บุคลากร งบประมาณ อาคาร สถานที่ วัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก ภูมิปัญญาท้องถิ่น แหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งข้อมูลเกี่ยวกับผู้เรียน ชุมชน ท้องถิ่น และผู้ปกครอง เป็นต้น

4.2 นำข้อมูลมาจัดทำให้เป็นระบบ

5. จัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาหรือธรรมนูญโรงเรียน มีแนวทางดำเนินการดังนี้

5.1 กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย งาน กิจกรรม/โครงการ
ของสถานศึกษา

5.2 จัดทำเป็นลายลักษณ์อักษร เพื่อใช้เป็นแนวทางสำหรับดำเนินการจัดการศึกษา
ของสถานศึกษาในช่วงระยะเวลาที่กำหนดในแผนพัฒนา โดยกำหนดเป็นแผนพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง

6. ประชาสัมพันธ์หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยให้กับผู้ปกครอง ชุมชน และผู้เกี่ยวข้อง
กับสถานศึกษา มีแนวทางดำเนินการดังนี้

6.1 จัดให้มีการประชาสัมพันธ์โดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น ป้ายนิเทศ แผ่นพับ
จดหมายข่าว สื่อมวลชนท้องถิ่น โชมเพจ อินเทอร์เน็ต สื่อสิ่งพิมพ์ วิทยุ โทรทัศน์ นิทรรศการ
รวมทั้งผู้บริหารและคณะครูออกไปเยี่ยมพบปะประชาชนและผู้ปกครอง

ภารกิจที่ 2 การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา

1. ศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ และเป้าหมายของการจัดการศึกษาของสถานศึกษา
3. กำหนดจุดมุ่งหมาย
4. กำหนดระยะเวลาเรียน (อนุบาล 1 - อนุบาล 3)
5. กำหนดสาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น
6. กำหนดแนวทางการจัดประสบการณ์การเรียนรู้
7. กำหนดแนวทางการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้
8. กำหนดสื่อและแหล่งการเรียนรู้
9. กำหนดแนวทางการประเมินพัฒนาการ

การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษามีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาทำความเข้าใจเอกสารหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยและเอกสารหลักสูตรอื่นๆ
รวมทั้งศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับตัวเด็กและครอบครัว สภาพปัจจุบันปัญหาความต้องการของชุมชน
และท้องถิ่น

2. จัดทำหลักสูตรสถานศึกษา โดยระบุปรัชญา วิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะ
ที่พึงประสงค์ของเด็ก สาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ การสร้างบรรยากาศ
การเรียนรู้ การประเมินพัฒนาการ สื่อและแหล่งการเรียนรู้ รวมทั้งการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทั้งนี้
สถานศึกษาหรือสถานพัฒนาเด็กปฐมวัย อาจระบุหัวข้ออื่นๆ ได้ตามความเหมาะสมและความจำเป็น
ของสถานศึกษา

ภารกิจที่ 3 การวางแผนดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

1. วางแผนประชาสัมพันธ์หลักสูตรสถานศึกษา
2. วางแผนการอบรมบุคลากรในการนำหลักสูตรสถานศึกษาไปใช้
3. แต่งตั้งคณะทำงาน
4. วางแผนการดำเนินการตามแผน และการกำกับติดตามผลการดำเนินงานการวางแผน

ดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีแนวทางดำเนินการดังนี้

4.1 ประชาสัมพันธ์

4.1.1 กำหนดวิธีการประชาสัมพันธ์

4.1.2 ออกแบบเอกสารต่างๆ

4.2 การอบรมบุคลากร

4.2.1 กำหนดเรื่องที่จะอบรมให้กับบุคลากร

4.2.2 วัน เวลา สถานที่ในการอบรม

4.3 แต่งตั้งผู้รับผิดชอบ

4.3.1 โดยกำหนดหน้าที่และขอบข่ายของงานที่ได้รับมอบหมาย

4.4 กำหนดขั้นตอนการปฏิบัติงาน และการกำกับติดตามผลการดำเนินงานตามแผน

ที่กำหนดไว้

ภารกิจที่ 4 การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ

การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ มีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษา
2. กำหนดการจัดประสบการณ์ตลอดปีจากสาระการเรียนรู้รายปี/รายชั้น หน่วยการเรียนรู้
3. กำหนดตารางกิจกรรมประจำวัน
4. จัดทำแผนประสบการณ์
5. จัดประสบการณ์

การนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติ มีแนวทางดำเนินการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ดังนี้

1. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับจิตวิทยาพัฒนาการ คือ เหมาะกับอายุ วุฒิภาวะและระดับพัฒนาการ เพื่อให้เด็กทุกคนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ

2. จัดประสบการณ์ให้สอดคล้องกับลักษณะการเรียนรู้ของเด็กวัยนี้ คือ เด็กได้ลงมือกระทำเรียนรู้ผ่านประสาทสัมผัสทั้ง 5 ได้เคลื่อนไหว สำรวจ เล่น สังเกต สืบค้น ทดลองและคิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง

3. จัดประสบการณ์ในรูปแบบบูรณาการ คือ บูรณาการทั้งทักษะและสาระการเรียนรู้

4. จัดประสบการณ์ให้เด็กได้ริเริ่ม คิด วางแผนตัดสินใจ ลงมือกระทำและนำเสนอความคิด โดยผู้สอนเป็นผู้สนับสนุน อำนวยความสะดวก และเรียนรู้ร่วมกับเด็ก

5. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับเด็กอื่นกับผู้ใหญ่ ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการเรียนรู้ในบรรยากาศที่อบอุ่น มีความสุขและเรียนรู้การทำกิจกรรมแบบร่วมมือในลักษณะต่างๆ

6. จัดประสบการณ์ให้เด็กมีปฏิสัมพันธ์กับสื่อและแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและอยู่ในวิถีชีวิตของเด็ก

7. จัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมลักษณะนิสัยที่ดีและทักษะการใช้ชีวิตประจำวัน ตลอดจนสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรมให้เป็นส่วนหนึ่งของการจัดประสบการณ์การเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

8. จัดประสบการณ์ทั้งในลักษณะที่มีการวางแผนไว้ล่วงหน้า และแผนที่เกิดขึ้นในสภาพจริงโดยไม่ได้คาดการณ์ไว้

9. ให้ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดประสบการณ์ ทั้งการวางแผนการสนับสนุน สื่อการสอน การเข้าร่วมกิจกรรม และการประเมินพัฒนาการ

10. จัดทำสารนิเทศน์ด้วยการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับพัฒนาการและการเรียนรู้ของเด็ก เป็นรายบุคคล นำมาไตร่ตรองและใช้ให้เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาเด็กและการวิจัยในชั้นเรียน

ภารกิจที่ 5 การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผล

การนิเทศ กำกับ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาต้องทำอย่างเป็นระบบเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง/พัฒนาได้ มีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. แต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

2. ประชุมชี้แจงให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบระบบการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการประเมิน

3. กำหนดตารางการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการประเมิน

4. กำหนดเครื่องมือในการนิเทศ กำกับ ติดตาม ผลการประเมิน

5. บันทึกข้อมูลเกี่ยวกับการกำกับ ติดตาม ผลการประเมินการนำหลักสูตรสถานศึกษาสู่การปฏิบัติอย่างละเอียด

ภารกิจที่ 6 การสรุปผล การดำเนินงานของสถานศึกษา

สถานศึกษานำผลการดำเนินงานและเขียนรายงานที่สามารถนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาอย่างเป็นรูปธรรม มีแนวทางดำเนินการดังนี้

1. วิเคราะห์ข้อมูลจากการนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล

2. รายงานผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ปัญหา อุปสรรค ในการดำเนินงานและข้อเสนอแนะเพื่อปรับปรุงและพัฒนา

ภารกิจที่ 7 การปรับปรุงพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

สถานศึกษานำผลการดำเนินงาน ปัญหาและข้อเสนอแนะต่างๆ มาใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการปรับปรุง/พัฒนาหลักสูตรสถานศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น มีแนวทางการดำเนินการดังนี้

1. ประชุมชี้แจงให้บุคลากรและผู้ที่เกี่ยวข้องรับทราบ
2. วางแผนปรับปรุง พัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา โดยประสานความร่วมมือจากทุกฝ่าย

การจัดการศึกษาด้านการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

1. ความหมายการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

มอริสัน (Morrison, 1998 อ้างถึงใน สุชา จันทรเอม, 2542 : 48) ให้ความหมายการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่าเป็นกระบวนการที่มุ่งช่วยให้พ่อแม่ได้ค้นพบและพัฒนาจุดเด่นของตนเอง สมรรถภาพสูงสุดของตนเอง และความสามารถพิเศษของตนเอง และรู้จักนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและแก่ลูกของตน

เอปทิจิน (Epsticin, 1988 อ้างถึงใน Fuller and Olsen, 1998 อ้างถึงใน สุชา จันทรเอม, 2542 : 48) ได้ให้ความหมายของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาว่า หมายถึง การที่ผู้ปกครองเข้ามาในโรงเรียนเพื่อสนับสนุน โรงเรียน หรือร่วมประชุมเชิงปฏิบัติการ หรือเข้าร่วมกิจกรรมเพื่อการศึกษารวมทั้งการเป็นอาสาสมัครช่วยเหลือครู ผู้บริหารและเด็กๆ หรือกิจกรรมอื่นๆ ของโรงเรียน

ฉันทนา ภาคบงกช (2537 : 6) กล่าวว่า การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้ปกครองให้ความร่วมมือในการช่วยให้เด็กได้รับการพัฒนาอย่างถูกต้องและสอดคล้องกับทางโรงเรียนหรือศูนย์เด็ก

อรุณี หรดาล (2537 : 8) กล่าวสรุปได้ว่า การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม หมายถึง การที่ผู้ปกครองได้เข้ามามีส่วนร่วมในการส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมให้แก่เด็ก ด้วยการใช้เทคนิคและวิธีการต่างๆ ซึ่งการดำเนินการดังกล่าวผู้ปกครองอาจกระทำด้วยตนเอง หรือให้ความร่วมมือกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาเด็กก็ได้

หรรษา นิลวิเชียร (2535 : 3) ให้ความหมายการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมว่า เป็นกระบวนการที่ผู้ปกครอง ครู และบุคคลในชุมชนทำงานร่วมกัน นับตั้งแต่การวางแผน การทำงาน การเรียนรู้และการตัดสินใจทั้งนี้เพื่อประโยชน์ทางด้านการศึกษาของเด็ก

จากการให้ความหมายของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมหมายถึงกระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างผู้ปกครองกับครูเพื่อส่งเสริมพัฒนาการและเตรียมความพร้อมแก่เด็ก ไม่ได้หมายถึงการมีส่วนร่วมเฉพาะกิจกรรมที่โรงเรียนจัดขึ้นที่โรงเรียนเท่านั้นแต่ยังรวมไปถึงการให้ความร่วมมือเพื่อพัฒนาเด็กที่บ้านอีกด้วย

2. ความสำคัญของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

เขาวนุช ทานาม, 2545 : 43) พบว่า จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์และการศึกษาทางด้านสังคมวิทยา การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาของรัฐเกิดจากการได้รับผลประโยชน์ 3 ประการ คือ

1. ทำให้เกิดผลในทางบวกทางด้านการศึกษา ทักษะและพฤติกรรมของเด็ก
2. ทำให้โรงเรียนปรับโครงสร้างการจัดการศึกษาเพื่อให้เหมาะสมกับความแตกต่างของเด็กแต่ละคน ซึ่งจำเป็นต่ออาชีพการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองเป็นประการสำคัญ
3. ทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างบ้านกับโรงเรียนเป็นไปด้วยดี มีความใกล้ชิด และมีความไว้วางใจซึ่งกันและกัน

เชอร์ และบรูเออร์ (Shea and Bauer, 1991 อ้างถึงใน เขาวนุช ทานาม, 2545 : 38) ได้สรุปปัจจัยที่สำคัญที่ทำให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียนดังนี้คือ

1. เป็นการให้คำแนะนำปรึกษาและให้การช่วยเหลือในปัญหาที่โรงเรียนและผู้ปกครองจะต้องร่วมมือแก้ไขทันที
2. เป็นการให้ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับตัวเด็กและเป็นแหล่งข้อมูลความรู้สำหรับเด็ก
3. เป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของผู้ปกครอง
 - 3.1 การฝึกอบรมและเพิ่มทักษะเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูและหลักการพัฒนาเด็กอาจให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การดำเนินงานหรืออาจจะฝึกอบรมตามความสนใจของผู้ปกครอง
 - 3.2 การจัดการกิจกรรมที่ดำเนินถึงเวลาและสถานที่ที่ผู้ปกครองสะดวกเป็นหลัก
4. เป็นกิจกรรมโรงเรียนที่ให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ผู้ปกครอง ทำให้ผู้ปกครองรู้สึกว่าคุณเองมีประโยชน์ต่อโรงเรียน เต็มใจและภูมิใจในการเข้าร่วมกิจกรรมของโรงเรียน

แซนเดล (Sandell อ้างถึงใน วิชชุคดา งามปลอด, 2540 : 63) ได้กล่าวว่าการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยนั้นอยู่บนพื้นฐานของการอบรมเลี้ยงดูของผู้ปกครองที่มีอิทธิพลต่อการเจริญเติบโตและการพัฒนาเด็กเป็นสำคัญ ดังนั้น บ้านและโรงเรียนต้องทำงานร่วมกันเพื่อเป้าหมายเดียวกัน คือการพัฒนาเด็ก

เลวิน และเลวิน (Levine and Levine, 1996 อ้างถึงใน วิชชุคดา งามปลอด, 2540 : 64) ได้สรุปถึงความสำคัญของครอบครัวว่าสภาพแวดล้อมภายในบ้านมีอิทธิพลต่อการพัฒนาทางสมองของเด็ก สภาพแวดล้อมทางสังคมของเด็กในชั้นเรียนและสภาพแวดล้อมในบ้านต้องมีความสัมพันธ์กัน เพราะจะมีผลต่อการพัฒนาสมองของเด็ก ดังนั้น จึงต้องมีการปรับปรุงพัฒนาสิ่งแวดล้อมที่บ้าน เพื่อนบ้าน และโรงเรียนเพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในการทำงานของเด็กในชั้นเรียน

รวมทั้งบุคคลอื่นที่อาจจะไม่ได้มีหน้าที่โดยตรงในโรงเรียน ในอันที่จะร่วมมือกันเพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้ประสบความสำเร็จ มีพัฒนาการที่ถูกต้องเหมาะสมทั้งในโรงเรียนและสังคมในอนาคต

เบอร์เกอร์ (Berger, 1995 อ้างถึงใน สุทธิพันธ์ ผ่องอักษร, 2540 : 51) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในโรงเรียนว่า โรงเรียนไม่สามารถแยกเด็กออกจากครอบครัวได้ เพราะว่าเด็กได้ถูกหล่อหลอมทางวัฒนธรรมและสังคม จากครอบครัว ความรู้สึก ความอ่อนแอ ความเข้มแข็งที่เด็กได้รับมาจากบ้านย่อมไปใช้ที่โรงเรียน ดังนั้น ถ้าบ้านและโรงเรียนถูกเชื่อมโยงโดยผ่านเด็กเป็นสื่อกลาง การร่วมมือกันระหว่างบ้านและโรงเรียนย่อมมีความชัดเจนขึ้น ซึ่งจะทำให้โรงเรียนมีความเข้มแข็งและมีประสิทธิภาพความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียนจึงมีความจำเป็นที่จะต้องก้าวไปข้างหน้าด้วยกัน และจะมีผลต่อการศึกษาในระดับสูงขึ้นไปด้วย

ลีเพอร์และคณะ (Leeper and Others, 1979 อ้างถึงใน สุทธิพันธ์ ผ่องอักษร, 2540 : 52) กล่าวว่า บ้านและโรงเรียนมีภาระหน้าที่สำคัญในการให้การศึกษาแก่เด็ก และไม่สามารถจะทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้าปราศจากความเข้าใจในการสนับสนุนและการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ผู้ปกครองและครูจะต้องรู้จักเด็กทุกด้านทั้งที่บ้านและที่โรงเรียนเพื่อจัดการศึกษาที่เหมาะสมกับเด็ก ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ปกครองและครูที่มีคุณภาพในขณะที่เด็กอยู่ในระยะแรกของชีวิตจะมีอิทธิพลต่อชีวิตเด็กในอนาคต

นิตยา ประพฤติกิจ (2539 : 8) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมว่าเป็นการร่วมมือกันระหว่างผู้ปกครอง เด็กและโรงเรียน นำผลประโยชน์มาให้ซึ่งกันและกัน คือได้ช่วยผู้ปกครองและเด็ก พร้อมกันนั้นก็ช่วยโรงเรียนอีกด้วย ผู้ปกครองอาจร่วมมือโดยเป็นผู้ช่วยครู เป็นอาสาสมัครช่วยกิจกรรมกลุ่มย่อยหรือช่วยเด็กเป็นรายบุคคลและช่วยเหลืองานอื่นๆ ความช่วยเหลือเหล่านี้จะส่งผลทำให้การสอนและการดำเนินงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล นอกจากนี้ตัวครูเองก็มีความเข้าใจครอบครัวและเด็กได้ดีขึ้นด้วย

ทรงพล สุทธิธรรม (2534 อ้างถึงใน มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช, 2537 : 25) ได้กล่าวไว้ว่า ความร่วมมือระหว่างบ้านและโรงเรียน ในการอบรมเลี้ยงดูและจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมพัฒนาการทุกด้านแก่เด็กจะมีส่วนช่วยให้เด็กได้รับพัฒนาการอย่างเหมาะสมและเป็นไปทิศทางเดียวกัน ทั้งนี้เพราะพ่อแม่ ผู้ปกครองและครูต่างเป็นบุคคลที่ใกล้ชิดเด็ก และเป็นผู้มีบทบาทสำคัญที่จะหล่อหลอมให้เด็กเติบโตขึ้นตามทิศทางที่ต้องการของสังคมและประเทศชาติ

จากการศึกษาและแนวคิดดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของผู้ปกครองในการจัดการศึกษาปฐมวัยเป็นสิ่งสำคัญอย่างยิ่ง เพราะการเปิดโอกาสให้ผู้ปกครองเข้ามามีส่วนร่วมทำให้ผู้ปกครองมีความรู้ความเข้าใจการศึกษาปฐมวัยมากขึ้น สามารถนำความรู้มาใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง เด็ก และสถานศึกษา ในขณะเดียวกันสถานศึกษาก็มีความเข้าใจผู้ปกครองและเด็กมากขึ้น ซึ่งจะมีผลทำให้เกิดความร่วมมือที่ดีที่จะพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน

3. แนวทางส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม

การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในชั้นเรียนทำให้เด็กรู้สึกปลอดภัยเมื่อผู้ปกครองได้ทำงานร่วมกับเด็ก บรรยากาศของการทำงานเป็นไปอย่างมีชีวิตชีวา ผู้ดูแลเด็กและผู้ปกครองมีความสัมพันธ์ที่ดี โดยมีเป้าหมายที่จะร่วมกันพัฒนาเด็กไปในทิศทางเดียวกัน พูล (Poole, 2001 อ้างถึงใน รัศมี จิรวินวัฒน์ภัทร, 2549 : 63) ได้เสนอแนวทางในการส่งเสริมให้ผู้ปกครองได้มีส่วนร่วมใน ชั้นเรียนไว้ดังนี้

1. ผู้ดูแลเด็กสังเกตกิริยาท่าทางต่างๆ ของผู้ปกครองเพื่อให้ทราบว่าผู้ปกครองมีความรู้สึกอย่างไรเมื่ออยู่ในชั้นเรียน ตามความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนและการเข้ามามีส่วนร่วมในชั้นเรียน
2. สร้างบรรยากาศที่เป็นมิตร แต่ไม่ใช่เป็นการควบคุมการแสดงความคิดเห็นของผู้ปกครอง
3. แสดงให้ผู้ปกครองเห็นว่าผู้ดูแลเด็กเต็มใจให้การต้อนรับ และเห็นคุณค่าของผู้ปกครองที่ต้องทำงานหนักในการอบรมเลี้ยงดูเด็ก
4. มีการจัดเตรียมพื้นที่ในชั้นเรียนที่สะดวกสบายให้ผู้ปกครอง โดยจัดพื้นที่เป็นสัดส่วนสำหรับผู้ปกครอง มีโต๊ะ เก้าอี้ สมุดจด ฯลฯ เพื่ออำนวยความสะดวกให้ผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองมีความรู้สึกที่เต็มใจ เปิดโอกาสให้ผู้ปกครองได้รับทราบเกี่ยวกับพฤติกรรมต่างๆ ของเด็กที่เกิดขึ้นในชั้นเรียน

เคสซิติ (Cessity, 2000 อ้างถึงใน รัศมี จิรวินวัฒน์ภัทร, 2549 : 64) ได้เสนอแนะการวางแผนงานของโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมการให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วม โดยให้ข้อเสนอแนะดังนี้

1. มีการวางแผนงานในการเยี่ยมบ้านผู้ปกครอง ซึ่งเป็นการเชื่อมโยงระหว่างบ้านและศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นก้าวแรกของการสร้างความสัมพันธ์ที่ติดบนพื้นฐานของความไว้วางใจทำให้ผู้ปกครองรู้สึกที่ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กให้การต้อนรับ
2. มีการจัดตารางการประชุมที่แน่นอนในช่วงเวลาที่เหมาะสมสำหรับผู้ปกครอง ช่วยให้ผู้ปกครอง ได้มีโอกาสแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารกับผู้ดูแลเด็กและสอบถามเกี่ยวกับพฤติกรรมและความก้าวหน้าของเด็ก
3. มีการเตรียมการเดินทางและแหล่งความรู้ในกรณีที่ผู้ปกครองต้องการศึกษาหาความรู้หรือสำหรับศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่ต้องการศึกษาหาแหล่งข้อมูลที่จำเป็น
4. จัดทำจดหมายข่าวในการติดต่อสื่อสารกับผู้ปกครองด้วยภาษาท้องถิ่น และภาษากลางในกรณีที่ชุมชนนั้นๆ ใช้ภาษาท้องถิ่นในการติดต่อสื่อสาร
5. ขอความร่วมมือทุกฝ่าย ทุกหน่วยงานในชุมชนที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาเพื่อร่วมวางแผนการดำเนินงานในการจัดการศึกษาศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก

6. มีความยืดหยุ่นในการจัดเวลาพบปะกับผู้ปกครองระหว่างวัน ในกรณีที่ผู้ปกครองไม่มีเวลาในช่วงเย็น อาจจะมีการพบปะที่ที่ทำงานของผู้ปกครอง

7. มีการสนับสนุนให้จัดงานตามประเพณีและวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในชุมชน ในกรณีที่ชุมชนนั้นมีความหลากหลายทางประเพณีและวัฒนธรรม จะเป็นการแสดงให้เห็นถึงทัศนวิสัยของศูนย์พัฒนาเด็กเล็กที่เข้าถึงชุมชนด้วยการยอมรับและนับถือผู้ปกครองและเด็ก

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า การให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมมีความสำคัญและมีความจำเป็นอย่างมากที่ต้องได้รับความร่วมมือและการส่งเสริมกิจกรรมต่างๆ ที่เหมาะสม เพื่อให้การจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีการพัฒนาซึ่งกันต่อไป

บริบทสถานศึกษาระดับปฐมวัยเอกชนในจังหวัดนครปฐม

สถานศึกษาของเอกชนในจังหวัดนครปฐมที่จัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีจำนวน 31 โรงเรียน รวมจำนวนครูทั้งสิ้น 223 คน จำแนกเป็นสถานศึกษาของเอกชนสังกัดเขตพื้นที่การศึกษานครปฐมเขต 1 จำนวน 13 โรงเรียน จำนวนครูผู้สอนระดับปฐมวัย 76 คน และสังกัดเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 2 จำนวน 18 โรงเรียน จำนวนครูผู้สอนระดับปฐมวัย 147 คน เปิดการสอนระดับปฐมวัยตั้งแต่ชั้นอนุบาล 1 - อนุบาล 3 โดยจัดการศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546

การจัดการศึกษาระดับปฐมวัยเอกชนในจังหวัดนครปฐม ได้รับเงินอุดหนุนค่าใช้จ่ายรายหัวจากรัฐบาลจำนวน 4,460 บาท ต่อคนต่อปี และได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิการกุศล (ชาวจีน) จำนวน 7 โรงเรียน โรงเรียนในมูลนิธิแห่งสภาคริสตจักรในประเทศไทยจำนวน 10 โรงเรียน และไม่ได้รับการสนับสนุนจากมูลนิธิใด ๆ จำนวน 14 โรงเรียน (สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครปฐม เขต 1, 2549)

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ผู้วิจัยได้ศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับสภาพการจัดการศึกษาของสถานศึกษาระดับปฐมวัยทั้งในประเทศและต่างประเทศดังนี้

1. งานวิจัยในประเทศ

โสภิตอนงค์ บุญช่วย (2531 : 152-163) ได้ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนเอกชน กรุงเทพมหานคร โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษาของโรงเรียนเอกชนในกรุงเทพมหานคร และศึกษาความคิดเห็นของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอนระดับก่อนประถมศึกษา ผลการวิจัยพบว่า

1. การจัดสิ่งแวดลอมในโรงเรียนเอกชนขนาดใหญ่ ส่วนมากมีพื้นที่สนาม และเครื่องเล่นสนามเพียงพอกับจำนวนนักเรียน แต่ขนาดของห้องเรียนค่อนข้างแคบ

2. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน นิยมใช้แนวการจัดประสบการณ์ที่โรงเรียนจัดทำขึ้นเองมากที่สุด ในการจัดประสบการณ์ วิธีสอนที่ครูใช้มากที่สุด เรียงลำดับ คือ การเล่านิทานหรือเรื่องราวต่างๆ การเล่นเกม การใช้เพลงประกอบการสอน ลักษณะนิสัยที่ครูเน้นมากที่สุด 3 ประการ คือ การช่วยเหลือตนเอง ความมีระเบียบ และความรับผิดชอบ ส่วนเครื่องเล่นมีไม่เพียงพอกับนักเรียน และเครื่องเล่นมีไม่ครบตามพัฒนาการที่ควรส่งเสริม และนักเรียนไม่ค่อยมีเวลาเล่นเครื่องเล่น

3. ด้านการวัดและประเมินผล วิธีการที่ครูใช้มากที่สุดคือ การตรวจผลงานหรือแบบฝึกหัด ปัญหาที่ครูพบในการวัดและประเมินผล คือ ครูไม่ค่อยมีเวลาและไม่มีเครื่องมือที่จะใช้ในการวัดและประเมินผล

4. ด้านการนิเทศ ครูได้รับการนิเทศการสอนจากผู้จัดการ ผู้อำนวยการ โรงเรียน ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ และที่ปรึกษาทางวิชาการประจำโรงเรียน เรื่องที่ครูต้องการได้รับการนิเทศมากที่สุดคือการแก้ปัญหาพฤติกรรมที่เป็นปัญหาของนักเรียน และเทคนิควิธีสอน

อำนาจ เข้มสะอาด (2539 : 116 - 118) ได้วิจัยเรื่องสภาพและปัญหาการใช้หลักสูตรประถมศึกษาเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มประชากรเป้าหมาย คือ ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้ากลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิต และครูผู้สอนกลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัยชั้นละ 1 คน โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 206 โรงเรียน รวมทั้งสิ้น 206 คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม พบว่า ด้านการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอนนั้นโรงเรียนส่วนใหญ่ได้จัดให้มีเอกสารหลักสูตรสำหรับกลุ่มสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตอย่างเพียงพอ รวมทั้งมีการจัดทำเอกสารประกอบการสอนเกี่ยวกับสิ่งแวดลอมศึกษา

เจริญ งานไว (2538 : 102) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการจัดบรรยากาศและสิ่งแวดลอมในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษา ในจังหวัดขอนแก่น ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการปฏิบัติอยู่ในระดับมากทั้ง 3 ด้าน คือ ด้านกายภาพ ด้านวิชาการ และด้านการบริหารการจัดการ ส่วนการปฏิบัติที่อยู่ในระดับปานกลาง คือ การให้ความช่วยเหลือจากชุมชน การออกเยี่ยมพบปะกับผู้ปกครองนักเรียนที่นักเรียนมีปัญหา ตลอดทั้งการจัดกิจกรรมเผยแพร่ความรู้ ผลงานทางวิชาการ และสนทนากับชุมชน

อภิสมัย วุฒิพรพงษ์ (2540 : 178 - 200) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานวิชาการระดับปฐมวัยในโรงเรียนอนุบาลประจำจังหวัด สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 12 ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนมีการบริหารงานวิชาการ ดังนี้ งานหลักสูตรและการทำหลักสูตร มีการนำแนวและแผนการจัดประสบการณ์มาปรับปรุงหรือพัฒนาเพื่อนำไปใช้ การเรียน

การสอนเน้นการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับพัฒนาการเด็กโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ งานวัสดุประกอบหลักสูตรและสื่อการเรียนการสอน มีการดำเนินการสำรวจความต้องการสื่อของครูผู้สอน การวัดและประเมินผล มีเอกสารคู่มือ อุปกรณ์และเครื่องมือที่จำเป็นอย่างเพียงพอ ส่วนใหญ่มีการจัดห้องสมุดเป็นเอกเทศ มีการดำเนินการนิเทศภายในมากที่สุดคือ การประชุมก่อนเปิดภาคเรียน การพัฒนาบุคลากร การอบรมทางวิชาการ ส่วนใหญ่เข้ารับการอบรมจากหน่วยงานต้นสังกัด ปัญหาที่พบคือ จำนวนนักเรียนต่อห้องเรียนมากเกินไป อาคารเรียนและห้องเรียนไม่เพียงพอ บางโรงเรียนไม่มีเครื่องเล่นและสนามเด็กเล่น

ชบา พันธุ์ศักดิ์ (2541 : 254 – 261) ได้ศึกษาการใช้และปัญหาในการใช้หลักสูตรอนุบาลสำหรับเด็ก 3 ขวบ ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเกี่ยวกับการบริหารและบริการหลักสูตรและการดำเนินงานการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามหลักสูตร ผลการวิจัยพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่ใช้แนวการจัดประสบการณ์อนุบาล 3 ขวบ ของสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติเป็นแนวทางดำเนินงาน โดยมีเป้าหมายเพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนและส่งเสริมพัฒนาการเด็กวัยนี้ทั้ง 4 ด้าน ผู้บริหารและครูผู้สอนมีวิธีการเตรียมตัวเพื่อให้หลักสูตรดังกล่าวด้วยการเข้ารับการอบรม และเตรียมผู้ปกครองเพื่อให้มีความเข้าใจในการใช้หลักสูตรด้วยการปฐมนิเทศ ผู้บริหารเป็นผู้รับผิดชอบการจัดบริการเอกสารและสื่อการเรียนการสอน ผู้บริหารจะประเมินผลการใช้หลักสูตรภาคเรียนละ 1 ครั้ง โดยการสังเกตการสอน ตรวจเอกสารธุรการชั้นเรียน และเป็นผู้นิเทศการสอนตามความเหมาะสม โดยการเลือกประสบการณ์ให้สอดคล้องกับความต้องการและความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งได้สำรวจจากความคิดเห็นของผู้ปกครอง กำหนดตารางกิจกรรมประจำวันคือ กิจกรรมเคลื่อนไหวและจังหวะ กิจกรรมการเล่นตามมุม กิจกรรมวงกลม กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมเล่นกลางแจ้ง การใช้เพลงและเกมการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการศึกษา มีการจัดกิจกรรมการฝึกสมาธิเสริมหลักสูตรมากที่สุด สื่อการสอนที่นำมาใช้มากที่สุดคือ รูปภาพ และของเล่นเพื่อการศึกษา มุมประสบการณ์ที่จัดสำหรับเด็กวัย 3 ขวบ คือ มุมบล็อก มุมศิลปะ มุมหนังสือ มุมดนตรี มุมบทบาทสมมติ และมุมวิทยาศาสตร์ ประเมินพัฒนาการโดยการสะสมผลงานเด็ก สังเกตพฤติกรรม ปัญหาที่พบ คือ ผู้ปกครองต้องการให้สอนอ่าน เขียน ขาดการเสนอแนะการปฏิบัติงานที่ชัดเจน ขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรจากหน่วยงานระดับสูงขึ้นไป และที่สำคัญทั้งผู้บริหารและครูไม่ดำเนินงานอย่างจริงจัง เพราะนโยบายยังไม่ชัดเจนและแน่นอน

สุภารัตน์ แซ่ซี (2542 : 51–52) ได้ศึกษาความคาดหวังของผู้ปกครองเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนอนุบาลเอกชนในเขตลาดพร้าว กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า ผู้ปกครองส่วนใหญ่คาดหวังในเรื่องการจัดประสบการณ์การเรียนการสอน มุ่งพัฒนาเด็กให้มีความพร้อมทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา เพื่อให้เด็กมีความพร้อมเพื่อศึกษาต่อไปในระดับประถมศึกษา อนุบาลต้องเป็นผู้ที่ทำให้เด็กเกิดความรักและความไว้วางใจมากที่สุด สื่อการเรียนการสอนควรมีความปลอดภัย สภาพแวดล้อมภายในโรงเรียนเหมาะสมกับเด็กอนุบาล ห้องเรียนมีการระบายอากาศ

และมีแสงสว่างเพียงพอ ครูต้องแจ้งข่าวสารให้ผู้ปกครองทราบสม่ำเสมอ และมีการเอาใจใส่ความปลอดภัยในการรับ-ส่งนักเรียน

จเร เหมือนแมน (2543 : 107) ได้ศึกษาการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 6 ผลการวิจัยพบว่า

1. โรงเรียนเทศบาล เขตการศึกษา 6 ส่วนใหญ่ปฏิบัติงานด้านการบริหารงานวิชาการครบทั้ง 9 ด้าน คือ จัดให้มีการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อศึกษาปัญหาด้านการสอนก่อนเปิดภาคเรียน จัดครูเข้าสอนในชั้นเรียนตามความสมัครใจและความ สามารถของครูจัดหาสื่อการเรียนการสอนด้วยการจัดซื้อจากเงินงบประมาณ กำหนดวิธีการวัดผลและประเมินผลให้ตรงกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตร จัดให้มีห้องสมุด โดยใช้ห้องเรียนของอาคารเรียน จัดให้มีการประเมินผลการจัดกิจกรรม ส่งเสริมการสอนในโรงเรียนอย่างสม่ำเสมอ

2. ปัญหาในการปฏิบัติงานส่วนใหญ่ คือ ครูไม่ได้ศึกษาและทำความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตร ไม่เพียงพอ ครูไม่เปลี่ยนพฤติกรรมการสอน ครูขาดทักษะในการผลิตและซ่อมแซมสื่อการเรียนการสอน โรงเรียนส่วนใหญ่ขาดเครื่องมือวัดผลที่มีคุณภาพ ครูจัดการเรียนการสอนโดยเน้นทฤษฎีมากกว่าปฏิบัติและโรงเรียนขาดงบประมาณในการจัดประชุมอบรมทางวิชาการ

ปราณี จันทร์ประทักษ์ (2543 : 113) ได้ศึกษาสภาพและปัญหาการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ผลวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนเอกชน ประเภทสามัญศึกษา จังหวัดอุดรธานี ตามความคิดเห็นของผู้บริหารงานวิชาการและครูปฏิบัติการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน ด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ และด้านการบริหารงานวิชาการ

2. ปัญหาการดำเนินงานวิชาการในโรงเรียนเอกชน ตามความคิดเห็นของผู้บริหารงานวิชาการและครูผู้ปฏิบัติการสอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อยทุกด้าน เรียงลำดับจากน้อยไปหามาก คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนและงานทะเบียนนักเรียน ด้านการประเมินผลการจัดการงานวิชาการ ด้านพัฒนาและส่งเสริมงานวิชาการ ด้านการจัดการเรียนการสอน ด้านการวางแผนงานวิชาการ และด้านการบริหารงานวิชาการ

วิไลพร เรือนศรี (2544 : 160-168) ได้ศึกษาการใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ในด้านการบริการบริหารหลักสูตรและด้านการดำเนินการจัดกิจกรรมตามหลักสูตรของผู้บริหารโรงเรียนและครูประจำชั้นระดับก่อนประถมศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาแห่งกรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า ด้านการบริหารหลักสูตร โรงเรียนส่วนใหญ่ 1) มีการวางแผนการใช้หลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 โดยมีเป้าหมายเพื่อการพัฒนาการจัดกิจกรรมให้สอดคล้องเหมาะสมกับวัย ความสนใจ ความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลของเด็ก

และมีจุดมุ่งหมายเพื่อให้อบรมเลี้ยงดูและการจัดประสบการณ์ให้แก่เด็กได้พัฒนาไปในทิศทางที่ถูกต้อง 2) มีการเตรียมบุคลากรโดยผู้บริหารโรงเรียนได้พิจารณาจัดครูที่มีประสบการณ์เข้าสอน อัตราส่วนครูต่อเด็กเป็น 1 : 21 – 30 คน และได้ส่งครูเข้าอบรมเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรเพื่อนำมาจัดกิจกรรมให้แก่เด็ก มีการเตรียมผู้ปกครองให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรด้วยการประชุมพิเศษ ผู้ปกครอง 3) เอกสารและคู่มือประกอบหลักสูตรที่จัดให้กับครู ได้แก่ หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 ของกรมวิชาการ และคู่มือหลักสูตรก่อนประถมศึกษา พุทธศักราช 2540 (อายุ 3–6 ปี) ของกรมวิชาการ 4) มีการจัดบริการสื่อ เครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ โดยผู้บริหารโรงเรียนให้ครูประจำชั้นเป็นผู้สำรวจสื่อ เครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ด้วยการพิจารณาความสอดคล้องกับพัฒนาการของเด็ก 5) การจัดอาคารสถานที่และการใช้แหล่งวิทยาการในท้องถิ่น มีการจัดสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการนำหลักสูตรไปใช้โดยคำนึงถึงบรรยากาศในการเรียนรู้ความสะอาด ความปลอดภัยและความพร้อมของอาคารสถานที่ และมีการนำแหล่งวิทยาการจากภายนอกท้องถิ่นมาใช้ประกอบการจัดกิจกรรม 6) มีการดำเนินการนิเทศและติดตามผลด้วยการประชุมครูผู้สอนเด็กระดับก่อนประถมศึกษาเพื่อสนทนาชักถามเกี่ยวกับปัญหาต่างๆ และ 7) ในการประชาสัมพันธ์หลักสูตรมีการชี้แจงเกี่ยวกับหลักสูตรให้ผู้ปกครองทราบในเรื่องแนวทางและวิธีการดำเนินการจัดกิจกรรมด้านการดำเนินงานการจัดกิจกรรมตามหลักสูตร ได้แก่ 1) ผู้บริหารโรงเรียนได้จัดหาเอกสารหลักสูตรมาให้ครูศึกษาแล้วนำไปใช้เป็นแนวทางประกอบการจัดกิจกรรม 2) มีการวางแผนและจัดเตรียมกิจกรรมให้เหมาะสมกับวัยเด็ก 3) ครูทุกคนจัดกิจกรรมให้สอดคล้องกับตารางกิจกรรมประจำวันเพื่อพัฒนาเด็กทุกด้าน โดยเฉพาะพัฒนากล้ามเนื้อเล็ก 4) มีการเลือกใช้สื่อ เครื่องเล่นและวัสดุอุปกรณ์ประกอบการจัดกิจกรรมครูใช้สื่อของจริง และ 5) มีการประเมินพัฒนาการเด็กโดยใช้วิธีการสังเกตและจดบันทึก ปัญหาที่พบคือ โรงเรียนขาดงบประมาณในการสนับสนุนเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ และจำนวนบุคลากรที่จบวุฒิการศึกษาปฐมวัยศึกษาไม่เพียงพอ

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 : 27–46) ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ปีการศึกษา 2545 ของโรงเรียนที่ใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในปีการศึกษา 2545 มีประเด็นสำคัญดังนี้

1. การใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า มีการดำเนินการในระดับมาก ได้แก่ การส่งเสริมสนับสนุนกระบวนการและวิธีการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ การจัดบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมภายในโรงเรียน การประชาสัมพันธ์ผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาให้ชุมชนรับทราบ โดยเผยแพร่เอกสาร ประชุมชี้แจง และด้านความรู้ความเข้าใจของบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าบุคลากรในสถานศึกษาเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับมาก ส่วนการนิเทศติดตามการใช้หลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่มีการติดตามการใช้หลักสูตรในระดับมาก

2. การจัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ของครู พบว่า ผู้บริหารมีความคิดเห็นว่าครูจัดกิจกรรมให้เกิดการเรียนรู้ในระดับมาก คือ การจัดกิจกรรมการสอนโดยสอดคล้องคุณธรรม จริยธรรม ความพร้อมของสถานศึกษาในการจัดการเรียนรู้ ครูมีความเห็นว่ สถานศึกษามีความพร้อมในการจัดครูเข้าสอนตามความรู้ความสามารถเป็นลำดับแรก และในระดับน้อย คือ มีสื่อ วัสดุอุปกรณ์เพียงพอต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

3. ความพึงพอใจในการใช้หลักสูตร พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษาส่วนใหญ่มีความพึงพอใจในผลการเรียนรู้ของนักเรียน และครูมีความพึงพอใจในการใช้หลักสูตรในระดับมาก คือ การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ถือว่านักเรียนมีความสำคัญที่สุด

4. การมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการเรียนรู้ พบว่า ชุมชนส่วนใหญ่มีส่วนร่วมในการจัดการเรียนรู้ คือ การให้การสนับสนุนด้านสื่อ วัสดุอุปกรณ์ และงบประมาณ

กองวิจัยทางวิชาการ กรมวิชาการ (2546 : 71-83) ได้ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาระดับประถมศึกษา พบว่า

1. ปัจจัยสนับสนุนการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ปัจจัยภายในครูผู้สอนเห็นว่าสื่อที่มีอยู่แล้วมีความเหมาะสมแต่ไม่มีแหล่งเรียนรู้ที่เพียงพอ และครูผู้สอนมีความคิดเห็นว่าผู้บริหารสถานศึกษามีความรู้และตระหนักในการจัดทำหลักสูตร ส่วนปัจจัยภายนอกผู้บริหารแสดงความคิดเห็นว่า ชุมชนเห็นความสำคัญและมีส่วนร่วมในการจัดทำหลักสูตรในระดับปานกลาง

2. กระบวนการในการใช้หลักสูตร พบว่า มีสถานศึกษาร้อยละ 48.60 ที่จัดครูเข้าสอนในโรงเรียนตามวุฒิ ด้านการนิเทศ ติดตามและประเมินผลการใช้หลักสูตร สถานศึกษาร้อยละ 90.30 ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษา และร้อยละ 93.80 วางแผนการนิเทศการใช้หลักสูตรสถานศึกษา โดยวิธีการนิเทศที่สถานศึกษาส่วนใหญ่ใช้คือ การประชุมอบรม การจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนในการวางแผนจัดการเรียนรู้ครูผู้สอนปฏิบัติคือ ศึกษาเอกสารหลักสูตร การปฏิบัติตามหลักสูตรสถานศึกษา ทั้งผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอนและนักเรียน ปฏิบัติหลังการใช้แตกต่างจากก่อนใช้หลักสูตรสถานศึกษา อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และที่ปฏิบัติแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัด คือ ผู้บริหารสถานศึกษาส่งเสริมผู้สอนทำวิจัยในชั้นเรียนเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน

3. ผลผลิตจากการใช้หลักสูตรสถานศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน ผู้เรียนและชุมชน พึงพอใจต่อการใช้หลักสูตรสถานศึกษาอย่างมาก

กองวิจัยทางการศึกษา กรมวิชาการ (2546 : 65-67) ได้ศึกษาความพร้อมในการใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ปีการศึกษา 2546 พบว่า

1. การเตรียมความพร้อมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาเตรียมความพร้อม คือ การส่งเสริมบุคลากรในโรงเรียนให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา ส่วนใหญ่พัฒนาบุคลากรและผู้เกี่ยวข้อง โดยประชุมชี้แจง อบรมให้ความรู้ การประชาสัมพันธ์หลักสูตร

โดยการประชุมชี้แจง แจกเอกสารเผยแพร่ และจัดทำระบบข้อมูลสารสนเทศระดับมากคือ จัดทำข้อมูลสารสนเทศเป็นปัจจุบัน และในระดับน้อยคือ มีการสำรวจความพึงพอใจเกี่ยวกับการใช้ข้อมูลสารสนเทศ

2. การดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา พบว่า สถานศึกษาส่วนใหญ่ดำเนินการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาเสร็จแล้ว โดยคณะครูจัดทำเอง และครูผู้สอนส่วนใหญ่ร่วมในการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษาในระดับมากทุกชั้นตอน ความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน พบว่าสถานศึกษามีส่วนร่วมกับชุมชนในระดับมาก และผู้บริหารสถานศึกษามีความคิดเห็นว่าสถานศึกษามีความพร้อมในการใช้หลักสูตรปีการศึกษา 2546 ในระดับมากทุกสังกัด

3. ความต้องการช่วยเหลือเกี่ยวกับการจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา การประชุมอบรมให้ความรู้ในการจัดทำหลักสูตร

4. ข้อเสนอแนะ ควรจัดอบรมให้ความรู้แก่บุคลากรในการจัดทำหลักสูตรอย่างเป็นระบบต่อเนื่อง เพื่อความมั่นใจในการจัดทำและใช้หลักสูตรอย่างมีประสิทธิภาพ ควรสนับสนุนงบประมาณเพิ่ม และควรเผยแพร่เอกสารหลักสูตร แบบประเมิน และคู่มือต่างๆ ให้มากขึ้น

สุธีรักษ์ ทรงมุสิก (2547 : 78-80) ได้ศึกษาสภาพการใช้หลักสูตรสถานศึกษาของครูปฐมวัย สังกัดกรุงเทพมหานคร ครูปฐมวัยสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ ผลการวิจัยพบว่า

1. ครูปฐมวัยสังกัดกรุงเทพมหานคร กลุ่มกรุงธนเหนือ มีความคิดเห็นด้วยกับสภาพการใช้หลักสูตรการศึกษาปฐมวัยในโรงเรียน

2. ความคิดเห็นของครูปฐมวัยกลุ่มตัวอย่างเมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มอายุ ระดับชั้นที่สอน ประสิทธิภาพการสอน และขนาดของโรงเรียนมีความแตกต่างกันดังนี้

2.1 ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียนและสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.2 ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่สอนระดับอนุบาลปีที่ 1 และชั้นอนุบาลปีที่ 2 มีความคิดเห็นต่อสภาพหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียนและสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติไม่แตกต่างกัน

2.3 ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่มีประสิทธิภาพการสอนแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียนและสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

2.4 ครูปฐมวัยในกลุ่มตัวอย่างที่สอนอยู่ในโรงเรียนที่มีขนาดแตกต่างกันมีความคิดเห็นต่อสภาพปัญหาหลักสูตรสถานศึกษาระดับปฐมวัยที่ใช้ในโรงเรียนและสภาพการนำหลักสูตรปฐมวัยในสถานศึกษามาสู่การปฏิบัติมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ไทรนาถ ศรีจันทร์ (2548 : 85-89) ได้ศึกษาการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย ของสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า สถานศึกษามีการบริหารจัดการ หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับมาก ดังนี้

1. สถานศึกษามีการแต่งตั้งคณะกรรมการบริหารหลักสูตรและงานวิชาการของ สถานศึกษา ดำเนินการพัฒนานุเคราะห์ของสถานศึกษาให้มีความรู้และเข้าใจในการจัดทำสถานศึกษา และสร้างความตระหนักให้แก่ผู้บริหาร ครู คณะกรรมการสถานศึกษาให้เห็นความสำคัญในการจัดทำ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย

2. การจัดทำหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษาดำเนินการกำหนดจุดหมายของหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2546 ผู้บริหาร ครู มีส่วนร่วมใน การกำหนดวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมายการจัดการศึกษาปฐมวัยสอดคล้องกับปัญหาความต้องการของ ชุมชนและท้องถิ่น

3. การวางแผนการดำเนินการใช้หลักสูตร มีการดำเนินการจัดอาคารสถานที่ สภาพแวดล้อม ทั้งภายในและภายนอกห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้และเหมาะสมกับวัยของเด็ก มีการจัดให้มีระบบ การประเมินพัฒนาการของผู้เรียนและเน้นการประเมินสภาพจริง และเตรียมจัดหาเอกสารหลักฐาน เพื่อประเมินพัฒนาการเด็กปฐมวัย

4. การดำเนินการใช้หลักสูตรสถานศึกษา มีการจัดทำแผนและใช้แผนการจัดประสบการณ์ ที่สอดคล้องกับหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีการจัดทำแผนการจัดประสบการณ์ที่คำนึงถึงความสนใจ ของเด็กและมีการจัดทำเอกสารหลักฐานการประเมินพัฒนาการของผู้เรียนถูกต้องเป็นปัจจุบัน

5. การนิเทศ กำกับ ติดตาม ประเมินผล มีการดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการนิเทศ ภายใน มีการจัดทำแผนและโครงการนิเทศ กำกับ ติดตาม และประเมินผล โดยใช้ข้อมูลสารสนเทศ

6. การสรุปผลการดำเนินการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา มีการดำเนินการ ประเมินผลการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย มีการรายงานผลการดำเนินงานบริหารหลักสูตรสถานศึกษา ปฐมวัยให้ผู้เกี่ยวข้องทราบ และมีการสรุปการใช้หลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย

7. การปรับปรุงและพัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษา สถานศึกษา ปรับปรุงและพัฒนาแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาและหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัย สถานศึกษานำข้อมูล จากการประเมินตนเองและการประเมินภายนอกมาวางแผนพัฒนาระบบการบริหารจัดการหลักสูตร สถานศึกษาปฐมวัย

8. การเปรียบเทียบระดับการบริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาปฐมวัยของสถานศึกษาใน เขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 1 พบว่า มีการดำเนินการไม่แตกต่างกัน

2. งานวิจัยในต่างประเทศ

ชมิคท์ (Schmidt, 1995 : 164-186) ได้ศึกษาพัฒนาหลักสูตรและการสอนของครูปฐมวัย ต่อพัฒนาการทางสังคมของเด็ก เป็นการวิจัยเชิงบรรยาย ใช้เวลาศึกษา 5 เดือน โดยการสัมภาษณ์ครู และสังเกตพฤติกรรมในชั้นเรียนของเด็กอายุ 4, 5 และ 6 ปี ใช้การถ่ายภาพวิดีโอประกอบเพื่อเดือน ความจำด้วย ผลการศึกษาพบว่า การสอนและการพัฒนาหลักสูตรของครูจะประกอบด้วย 1) ความรู้ พื้นฐานของครูเกี่ยวกับการเรียนรู้ของเด็ก 2) ศิลปะในการเขียนหลักสูตรของครู 3) บทบาทของครู ในชั้นเรียน 4) พัฒนาการของเด็กเกี่ยวกับความเป็นตัวของตัวเอง ความเชื่อมั่นในตนเองและความเป็น ผู้นำ 5) โอกาสการพัฒนาทักษะทางสังคมจากการสนทนา การสร้างข้อตกลงร่วมกับการฝึกปฏิบัติการ สนับสนุน การร่วมมือการแก้ปัญหา 6) บทบาทของการแข่งขันในชั้นเรียนการวิเคราะห์ข้อมูลสะท้อน ผลให้เห็นว่าการพัฒนาหลักสูตรของครูจะเริ่มจากครูมีการสร้างภาพจำลองในใจก่อนแล้วสร้างเป็น ขั้นตอนคล้ายกับการคิดแก้ปัญหาซึ่งมี 3 ขั้นตอน คือ การสร้างเครื่องมือการประเมินผลและการใช้

โมเบอร์ลี (Moberly, 1996 : 250 - 284) ได้ศึกษาการวางแผนการใช้หลักสูตรของครูในระดับก่อนอนุบาลระดับอนุบาล และเกรด 1-3 ที่เชื่อในหลักการส่งเสริมพัฒนาการที่เหมาะสมตามวัย (Developmentally Appropriate Practices, [DAP]) และปรัชญาการสอนภาษาตามแนวธรรมชาติ (Whole Language) ผลการศึกษาพบว่า ครูทุกคนมีความวิตกกังวลในการกำหนดเป้าหมายของโรงเรียน และของโปรแกรม และใช้เป้าหมายเหล่านั้นเป็นสภาพแวดล้อมทางสังคมที่นำมายึดหยุ่นการวางแผน และการใช้กิจกรรม ปรัชญาและความคิดเห็นของผู้เรียนให้เข้ากัน ครูจะวางแผนบูรณาการหลักสูตร เข้าด้วยกัน โดยการกำหนดเป็นเรื่องสั้นๆ และสร้างการประเมินผลผู้เรียนตามเป้าหมายที่กำหนดแล้ว จึงตัดสินใจตามแผนทั้งหมดนี้เป็นการค้นหาความสอดคล้องระหว่างการปรับความสัมพันธ์ ของเด็กและความสัมพันธ์ของเนื้อหา ซึ่งเป็นการวางแผนของครูพวกเขาประสบความสำเร็จเหล่านี้ ด้วยการวางแผนกิจกรรมที่มีความหลากหลาย และมีระดับความยากง่ายแตกต่างกันและกิจกรรมที่ใช้ ความริเริ่มภายใต้กรอบของรัฐโปรแกรมและเป้าหมายของหลักสูตร การวางแผนวัสดุที่แตกต่างกัน และสะท้อนถึงธรรมชาติของครูแต่ละคนในการวางแผนหลักสูตรครูทุกคนจะหาเวลาและโอกาสมา ร่วมกันกำหนดรูปแบบซึ่งเป็นยุทธวิธีในการสอนเพื่อให้เด็กพิชิตเป้าหมายที่กำหนดซึ่งเป็นจุดเน้นใน การเรียนครูทุกคนเชื่อ ในความสำคัญของการพัฒนาความรู้สึกรู้พื้นฐานต่อชุมชนระหว่างเด็กและ การตัดสินใจวางแผนเพื่อส่งเสริม ความองกงามด้านทัศนคติและความสัมพันธ์ต่อพฤติกรรม

ลู (Lu, 1993 : 173-180) ได้ศึกษาความเชื่อและทัศนคติของครูอนุบาลเกี่ยวกับการนำ หลักสูตรไปใช้ (การปฏิบัติที่เหมาะสมกับพัฒนาการเด็ก) รวมทั้งศึกษาถึงอิทธิพลภายนอกที่ส่งเสริม ต่อการวางแผนและการนำหลักสูตรไปใช้มากที่สุด โดยทำการวิจัยกับครูที่สอนเด็กอายุ 4 ปี หรือเด็กอนุบาลจำนวน 431 คน ในโรงเรียนรัฐบาลของแคลิฟอร์เนียได้ ระหว่างปีการศึกษา 1991-1992 ผลการศึกษาพบว่า ความเชื่อและทัศนคติของครูที่มีการเลือกใช้ DAP (Developmentally Appropriate

Practices) ที่ผ่านการวิเคราะห์ มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ ซึ่งความแตกต่างนี้เกี่ยวข้องกับตัวแปรคือการแข่งขันวิชาเอกสารทางวิชาการ ตัวครูและครูคนอื่นๆ จำนวนมากที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนและการนำหลักสูตรไปใช้ ครูได้อธิบายผลเกี่ยวกับแบบทดสอบมาตรฐานและความคิดเห็นของผู้ปกครองว่าเป็นอิทธิพลที่มีความสำคัญมากต่อการวางแผนและการนำหลักสูตรไปใช้

จากการศึกษาวิจัยที่เกี่ยวข้องกับสภาพการจัดการศึกษาระดับปฐมวัยมีประเด็นสำคัญสรุปได้ดังนี้

1. สถานศึกษาควรจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
2. จัดอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม สะอาด ปลอดภัย ให้เหมาะสมกับเด็กระดับปฐมวัย
3. พัฒนาครูและลูกจ้างที่ปฏิบัติการสอนให้มีความรู้ความสามารถในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมพัฒนาการของเด็กปฐมวัย
4. บริหารจัดการหลักสูตรสถานศึกษาให้สอดคล้องและเหมาะสมกับบริบทของโรงเรียนและชุมชน
5. ส่งเสริมให้ผู้ปกครองมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาระดับปฐมวัย